

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Matky samoživitelky – skupina ohrožená sociálním vyloučením

Single mothers – a group endangered by social exclusion

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Marie Dvorná

Autor:

Radka Maršíčková, DiS.

Praha 2019

Poděkování

Chtěla bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Marii Dvorné za odborné vedení a podporu při psaní práce. Dále bych také ráda poděkovala všem respondentkám této práce za jejich čas a za ochotu sdílet se mnou důvěrné informace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Matky samoživitelky – skupina ohrožená sociálním vyloučením“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 20.11.2019

Jméno autora: Maršíčková Radka, DiS.

Anotace

Bakalářská práce „Matky samoživitelky – skupina ohrožená sociálním vyloučením“ je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou popsána témata: rodina a její rozvrat, samoživitelství a jeho důsledky, systém pomoci matkám samoživitelkám a sociální vyloučení. Praktická část je část výzkumná. Cílem této části je přiblížit sociální situaci matek samoživitelek.

Klíčová slova

Rodina, rozvod, samoživitelství, výživné na nezletilé/nezaopatřené dítě, sociální vyloučení

Annotation

Bachelor thesis "Single mothers – group endangered by social exclusion is divided into theoretical and practical part. In theoretical part this topics are described: the family and its disruption, consequences of being single mother, helping system for single mothers and social exclusion. The practical part is the part of research. Description of the social situation of single mother is the aim of this part.

Keywords

Family, divorce, being single mother, alimony for underage/dependent child, social exclusion

Obsah

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Rodina a její rozvrat	8
1.1 Význam rodiny	8
1.1.1 Role muže a ženy v rodině	8
1.2 Rozvrat rodiny	9
1.3 Péče o dítě po rozvodu/rozchodu rodičů	12
1.4 Výživné na nezaopatřené dítě	13
2. Matky samoživitelky	16
2.1 Osamělý rodič v neúplné rodině	16
2.2 Varianty osamělosti (samoživitelství) matek	17
2.2.1 Samoživitelství jako důsledek rozvodu či rozchodu	17
2.2.2 Ovdovění	17
2.2.3 Osamělé neprovdané matky	17
3. Důsledky samoživitelství	18
3.1 Finanční situace	18
3.2 Postavení na trhu práce	19
3.3 Postavení ve společnosti	20
3.4 Volný čas	21
4. Systém pomoci matkám samoživitelkám	22
4.1 Pomoc ze strany státu	22
4.2 Pomoc ze strany sociální práce	25
5. Sociální vyloučení a matky samoživitelky jako ohrožená skupina	28
5.1 Marginalizace	28
5.2 Rizikové skupiny	29
5.3 Samoživitelky jako ohrožená skupina	29
PRAKTICKÁ ČÁST	32
6. Cíle a metodika šetření	32
6.1 Cíle šetření	32
6.2 Uspořádání šetření a využití metody	32
6.3 Výzkumné otázky	33

6.4	Charakteristika zkoumaného vzorku a jeho výběr	33
6.5	Způsob provedení šetření	35
7.	Metoda analýzy dat a získané výsledky.....	36
7.1	Metoda analýzy dat	36
7.2	Výsledky šetření.....	36
8.	Diskuze	50
Závěr	.....	56
Seznam literatury.....	.....	58
Seznam příloh.....	.....	61

Úvod

Tato bakalářská práce se zaměřuje na tematiku matek samoživitelek. Samoživitelství může být velmi náročné, a to samozřejmě nejen pro ženy ale i pro muže. Jde o náročnou situaci především z důvodu financí. Absence jednoho z příjmů dospělého člena domácnosti může způsobit závažnou finanční tíseň. Chybějící příjem by mělo vynahradit výživné na nezletilé/nezaopatřené dítě, které však chybějící příjem nikdy plně nevyrovná. Největší problém nastává v případě, kdy pečující rodič výživné na dítě nedostává. Náročnost samoživitelství ale nesouvisí pouze s finanční situací. Jde i o další důležité záležitosti – výchova dětí, péče o domácnost apod., kdy samoživitel/ka musí plně zastoupit roli obou dospělých v domácnosti a všechna zodpovědnost je pouze na nich. Mimo náročné finanční situace a nutnost zastoupit role obou rodičů souvisí se samoživitelstvím také negativní pocity z důvodu ukončení partnerského vztahu, se kterými se samoživitel musí vyrovnat. Důvody vedoucí k ukončení vztahu a samoživitelství mohou být různé a v mnoha případech může být velmi náročné se s touto situací vyrovnat. V případě rozvodu nebo rozchodu rodičů není situace náročná pouze pro ně, ale musí se s ní vyrovnat také děti, které mohou situaci prožívat velmi silně.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se zabývá tématem rodiny, jejího rozvratu a situace po rozvodu/rozchodu rodičů. Dále se zabývá tématem samoživitelství a jeho důsledky. Detailně je zde popsán systém pomoci matkám samoživitelkám, a to včetně systému sociálních dávek, sociálních služeb a neziskových organizací. Posledním tématem, kterým se teoretická část práce zabývá, je sociální vyloučení a důvody proč jsou matky samoživitelky sociálním vyloučením ohroženy.

Druhá část této práce je věnována šetření. Šetření bylo provedeno pomocí dotazovací technikou polostrukturovaného rozhovoru s 8 respondentkami. Mimo metody šetření jsou v praktické části stanoveny výzkumné otázky, dále je charakterizován výzkumný vzorek a jsou zde interpretovány výsledky provedeného šetření.

Hlavním cílem práce je přiblížení sociální situace matek samoživitelek. Na základě hlavního cíle byly stanoveny i dílčí cíle: popsat možnosti pomoci matkám samoživitelkám, zjistit, zda jsou matky samoživitelky ve finanční tísní a zda jsou diskriminované na trhu práce. Tyto cíle budou teoreticky zpracovány v první části práce a pomocí šetření budou naplněny v druhé (praktické) části práce.

Důvodem, proč jsem si toto téma vybrala, je již zmíněná náročnost situace samoživitelky. Jedná se navíc o situaci, která může potkat prakticky kohokoli. Dalším důvodem, proč jsem si téma vybrala, je ten, že bych ráda upozornila na to, že matky samoživitelky nemají v našem státě žádné zásadní výhody, které by jejich situaci ulehčily. Například v ČR stále není rozšířena nabídka pracovních pozic ideálních pro matky samoživitelky – pracovní pozice na zkrácený úvazek, pracovní pozice, kterou lze částečně vykonávat z domova nebo zaměstnání s flexibilní pracovní dobou.

Jak již bylo zmíněno, samoživitelství je náročnou situací jak pro ženy samoživitelky, tak pro muže samoživitele. Já jsem se však ve své práci zaměřila pouze na ženy, a to z toho důvodu, že děti jsou ve velké většině svěřovány pro péči právě jim. Vzhledem k náročnosti samoživitelství mají matky samoživitelky, které svou situaci zvládají, můj obrovský obdiv a respekt.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina a její rozvrat

1.1 Význam rodiny

Rodina je základní jednotkou každé lidské společnosti. Jedná se o primární skupinu osob, kde dospělí členové vychovávají své děti. Tradiční definice rodiny se často opírají o pokrevní příbuzenství či příbuzenství vzniklé sňatkem a adopcí. Tyto definice jsou však pro současnou společnost a současné pojetí rodiny velmi úzké. V současné společnosti existuje již mnoho forem soužití, které se dají považovat za rodinu, protože plní její význam. Jsou to soužití, která zahrnují všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství a legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými a dětmi.

Rodina je prvním a nejpodstatnějším modelem společnosti, se kterým se dítě ve svém životě setkává. Rodina dítěti pomáhá se získáváním hodnot a postojů, předurčuje jeho osobní vývoj, formuje jeho vztahy k dalším skupinám lidí, dochází v ní k sociálnímu učení a probíhá zde proces primární socializace. Dítě v rodině také získává vzory pro své chování, fakta o sociálním okolí, nabývá různých vědomostí a zkušeností a je zde vystaveno určitým konfliktům. Tímto způsobem rodina předává dítěti sociální dovednosti, které jsou zásadní pro jeho budoucí život (Matoušek, 2003, str. 183).

Nutné je však podotknout, že rodina není všemocná. Každý člověk se rodí s různými zděděnými či vrozenými tělesnými a psychickými zvláštnostmi a s různými vlohami či dispozicemi, které se rozvíjejí na základě individuálního vývoje. Rodina je však prvním a hlavním prostředím, se kterým se dítě dostává do styku, a proto plní nejvýznamnější úlohu v jeho vývoji a je z určité části zodpovědná za to, jakým člověkem se dítě stane. Později na dítě začínají působit i jiné sociální skupiny či prostředí např.: vrstevníci, učitelé a později partner.

1.1.1 Role muže a ženy v rodině

Role muže a ženy v rodině byla v minulosti jasně daná. Povinností muže bylo finanční zajištění rodiny. Tato povinnost dodávala muži oprávněnou autoritu a byl považován za hlavu rodiny. Žena měla na starost péči o děti a domácnost. Dále bylo její povinností řešení problémů v rodině a podpora vztahů v rodině. Od 60. let 20. století se

role mužů a žen začaly vlivem feminismu postupně vyrovnávat. Od mužů nyní se očekává, že bude projevovat zájem o rodinu a bude se podílet na péči o děti a domácnost. Od žen se očekává kariéra, sebeprosazení a nezávislost. Přestože klasické role muže a ženy v rodině začínají pomalu splývat, v naší společnosti stále vysoce převažuje zodpovědnost ženy za péči o děti a domácnost nad zodpovědností mužů (Matoušek, 2003, str. 53).

Zaměstnanost žen je dnes často z ekonomických důvodů nutná. Rodiny již nevycházejí pouze s výdělkem otce. Ženám však stále zůstává tzv. „druhá směna“ v domácnosti. Většina žen tedy nejenže pracuje, ale zároveň nese obrovské břímě odpovědnosti za péči o rodinu. Situace matek samoživitelek je ještě těžší. Matky samoživitelky jsou v důsledku finanční situace zpravidla nuceny pracovat a zároveň nesou plnou odpovědnost za fungování domácnosti, péči o děti a rozhodování o všech rodinných záležitostech. Proto je pro svobodné matky velkou výhodou podpora příbuzných nebo jiných blízkých osob, které ji mohou pomoci s chodem domácnosti a péčí o děti např. prostřednictvím hlídání.

Pro zdravý psychický vývoj potřebuje dítě mužský i ženský vzor. Dítě se tak plně učí od obou rodičů, kteří mu předávají určitý model chování a svůj pohled na svět. Pro chlapce je otec vzor mužského chování. Dcery si díky otci vytváří postoj k budoucím partnerským vztahům. Chybějící kontakt s otcem může u dítěte znamenat nižší sebehodnocení a v extrémních případech se může projevit i v sociálně problémovém chování. Matka je pro dceru vzorem ženského chování a pro syna vzorem pro budoucí partnerku. Také vztah mezi rodiči a to, jak se k sobě rodiče chovají je pro dítě vzorem jejich budoucího partnerského chování. Mimo jiné má matka za úkol v rodině naplňovat pocit lásky a péče. Otec v rodině mimo role živitele plní také svou roli ochránitele, která u dětí zajišťuje pocit bezpečí. Všechny tyto podněty jsou velmi důležité pro zdravý vývoj dítěte a žádnému dítěti by nemělo být bezdůvodně odpíráno trávit čas s některým ze svých rodičů (Marksová-Tominová, 2009, str. 148).

1.2 Rozvrat rodiny

Dle statistického úřadu skončilo v roce 2018 v Českého republice 44,8% manželství rozvodem. Jde o jednu z nejvyšších úrovní rozvodovosti v evropském kontextu. S tím souvisí i stále rostoucí počet domácností, které vede sama žena jako samoživitelka. Že-

ny jsou totiž stále považovány za primární pečovatelky, a proto je dítě ve většině případů po rozvodu svěřováno do péče právě jim. Stejně tak je tomu v případě rozchodu ne-sezdaných párů, jejichž počet také stále roste (Maříková, 2012, str. 209).

Manželství je možné definovat jako komplex vazeb, které spojují nejen oba manžele dohromady, ale také každého z nich s rodinou druhého z manželů. Proto můžeme rozvod považovat za velmi zásadní změnu. Mnohé vztahy navázané s blízkými příbuznými jsou rozvodem narušeny nebo dokonce přerušeny. Je možné předpokládat, že vztah mezi manželi byl narušen již v době před rozvodem a rozvod je pouze důsledkem této situace. Avšak v mnoha případech dochází v důsledku rozvodu k ještě intenzivnějšímu narušení vztahu mezi bývalými partnery (Matoušek, 2014, str. 157).

„V praxi bývají příčiny manželských rozvatů zdůvodňovány manželskou nevěrou, finančními neshodami, rozdílnými povahovými vlastnostmi, rozdílnými zájmy, odlišnými výchovnými metodami dětí až po vzájemné fyzické násilí. Je ovšem pravdou, že mezilidské vztahy jsou složité a manželství pak ještě složitější. To, co zničí manželské soužití jednoho páru, nemusí jiným manželským párům vadit“ (Francová, 2010, str. 5).

Návrh na rozvod může podat jeden z manželů nebo oba manželé společně. V případě, že s rozvodem souhlasí oba manželé, soud nehledá příčiny rozvratu manželství a manželství je rozvedeno. V souhlasném rozvodu je také možné, aby manželé podali návrh na úpravu poměrů svého nezletilého dítěte, návrh na úpravu svých majetkových poměrů, svého bydlení či výživného na nezletilé dítě. Pokud soud vyhodnotí, že tyto dohody nejsou v rozporu se zájmy nezletilého dítěte nebo jednoho z manželů, dochází k jejich schválení a jsou plně platné. V případě, že jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, musí o úpravě poměrů nezletilého dítěte a majetku manželů rozhodovat soud (Občanský zákoník §755 – 757, 2019).

Rozvod je nejen traumatizující pro oba partnery a děti, ale je i velkou finanční zátěží pro oba manžele. Odhaduje se, že až třetina společného majetku manželů je použita na výdaje spojené s rozvodem - advokáti, znalecké posudky, atd. (Matoušek, 2014, str. 158). Celkově však můžeme odhadovat, že finanční důsledky rozvodu jsou negativní především pro ženu. Žena, která zpravidla vydělává méně peněz než muž, se musí po rozvodu přizpůsobit ztížené finanční situaci. V 85% případů jsou děti po rozvodu svěřeny do péče matky (François de, 1999, str. 116). *„Rozvedené ženy s dětmi, ale i rozvedené ženy žijící samostatně tvoří domácnosti ve zvýšené míře ohrožené chudobou.*

Z hlediska svých příjmů na spotřební jednotku téměř čtvrtina z nich spadá pod hranici chudoby (60% mediánu příjmového rozložení v ČR)“ (Fučík, 2013, str. 62). Rozvedená matka se pak často stává závislá na placení výživného od otce dětí.

Negativní důsledky rozvodu postihují samozřejmě i muže. Nejde o finanční důsledky jako je tomu u žen, ale jedná se o oslabení vztahu mezi nimi a dětmi. Jak již bylo zmíněno, děti jsou zpravidla svěřovány do péče matky. Otec, který není s dětmi v každodenním kontaktu, se dětem vzdaluje. *„Jsou-li rodiče po rozvodu odděleni, pak 42% otců (a jen 8% matek) vidí své dítě méně než jednou za měsíc. Ještě častěji mezi nimi neexistuje vztah, pokud spolu rodiče předtím žili, aniž by se vzali: 59% otců (oproti 18% matek) téměř ztratí své dítě z očí.“* (François de, 1999, str. 116). Vztah otce a dětí může také oslabit negativní ovlivňování dětí matkou proti otci. Toto negativní ovlivňování může samozřejmě fungovat i ze strany otce – proti matce. Jedná o jeden z největších problémů vznikajících po rozvodu a rodiče by se tohoto chování měli zásadně vyvarovat.

Po rozvodu či rozchodu se všichni členové rodiny musí adaptovat na novou životní situaci. Ženy se musí vyrovnat s přechodem z tradiční rodiny na model samoživitelky a s ním spojené obtíže. Muži v případě rozvratu rodiny řeší především ztrátu každodenního kontaktu s dětmi. Děti se musí vyrovnávat se situací, kdy přicházejí o doposud intenzivní kontakt s oběma rodiči. U dětí se také často objevuje pocit viny za vzniklou situaci. Proto je vždy nutné dítěti vzniklou situaci srozumitelně vysvětlit (Maříková, 2012, str. 209).

Existuje několik variant postavení dítěte v situaci po rozvodu rodičů. V ideálním případě je dítě oběma rodiči řádně informováno o vzniklé situaci a ujištěno, že jeho kontakt s oběma rodiči bude probíhat i nadále. Dítě tak není nuceno stavět se na stranu jednoho či druhého rodiče. Další již negativní variantou je postavení dítěte do role prostředníka v případě, že spolu bývalý manželé nekomunikují. Rodiče si tak přes dítě posílají vzkazy nebo dítě využívají ke zjišťování informací o životě druhého z rodičů. Další možnou variantou je také postavení dítěte do role náhradního partnera. V tomto případě pečující rodič konzultuje s dítětem všechna závazná rozhodnutí a svěřuje se mu se svými problémy. Dítě je tak vystavováno problémům dospělých. Další velmi negativní možností je, že se dítě po rozvodu stane nástrojem pomsty, kdy rodič pečující o dítě brání v kontaktu s dítětem druhému z rodičů a také dítě soustavně proti druhému rodiči popouzí. To pak může vykazovat bezdůvodně nenávistné chování vůči zavrhanému

rodiči (syndrom zavrženého rodiče). V extrémních případech může také dojít k situaci, že zavrhuující rodič obviní druhého z rodičů např. z nevhodného zacházení s dítětem či ze zneužívání dítěte (Matoušek, 2014, str. 159).

V současné době klesá počet sezdaných párů. V případě rozchodu nesezdaných párů, jež mají společné dítě, je postup obdobný jako v případě rozvodu. Pokud rodiče nevytvoří společnou dohodu, musí o úpravě poměrů a vyživovací povinnosti rozhodovat soud. Dopady rozchodu rodičů jsou pro rodiče i děti obdobné jako v případě rozvodu (Francová, 2010, str. 6).

1.3 Péče o dítě po rozvodu/rozchodu rodičů

O úpravách poměrů k nezletilému dítěti v době po rozvodu/rozchodu mohou rozhodnout rodiče společně formou dohody nebo o úpravách rozhoduje soud. Nezletilé dítě může být svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů. V tomto případě dítě žije trvale u jednoho z rodičů a s druhým z rodičů udržuje kontakt v domluvených intervalech (např. každou neděli, dva víkendy v měsíci, o prázdninách apod.). V případě výlučného svěření dítěte do péče jednomu z rodičů může soud také styk dítěte s druhým z rodičů zakázat. To se děje v případě, že rodič, kterému je styk zakázán, není výchovně způsobilý a styk s ním by dítěti mohl škodit (Maříková, 2012, str. 210).

Další možností je svěření dítěte do střídavé péče. V tomto případě žije dítě střídavě u obou rodičů např. po týdnů či měsíci. Ve střídavé péči sdílí oba rodiče živitelskou i pečovatelskou odpovědnost za dítě. Střídavá péče není v České republice příliš rozšířená, například v roce 2009 bylo do střídavé péče svěřeno pouze 5,6% dětí. Ve většině případů jsou děti svěřovány do výlučné péče matkám, což potvrzuje stále přetrvávající tradiční dělbu genderových rolí v rodině, kdy jsou ženy primárními pečovatelkami (Maříková, 2012, str. 210).

Dle výzkumu v knize Hany Maříkové - Živitelky a živitelé žádají muži o svěření do výlučné péče pouze minimálně. Naopak je tomu v případě střídavé péče, o kterou ve většině případů žádají otcové dětí. Často se nejedná o bezproblémové a nekonfliktní vyjednání. Ženy mají často pocit, že snaha mužů o svěření dítěte do střídavé péče nemusí být vždy motivována jejich touhou pečovat o dítě. Motivem mužů pak může být potřeba mít kontrolu nad výchovou dítěte i nad bývalou partnerkou (Maříková, 2012, str. 213).

Dalším důvodem, proč mají matky problém přistoupit na střídavou péči je ten, že se považují za primární pečovatelky, které se o dítě plně starají od jejich samotného početí. Muže naopak vnímají spíše jako sekundárního pečovatele, který se do péče připojil později a pouze částečně. Ženy také ve většině případů pocítují strach z odloučení od svého dítěte. Muži naopak střídavou péči vnímají jako přirozené řešení situace, na které mají nárok (Maříková, 2012, str. 214).

Existuje několik faktorů, ke kterým je nutné přihlížet v případě střídavé péče. Mezi tyto faktory patří například flexibilní zaměstnání obou rodičů, které jim umožňuje plně pečovat o dítě v pravidelných intervalech. Dalším faktorem je schopnost komunikace mezi bývalými partnery, uspokojivá úroveň bydlení obou rodičů, blízkost bydlišť bývalých partnerů a věk dítěte. Otázkou však je, v jakém věku je dítě dostatečně zralé na to, aby zvládlo stěhování mezi dvěma domácnostmi. Pro spoustu rodičů je to ve chvíli, kdy dítě začne chodit do mateřské školy. Možným řešením, jak předcházet traumatizaci dítěte z neustálého stěhování mezi domácnostmi, je dohoda rodičů, při které se rodiče v pravidelných intervalech střídají v jedné domácnosti a dítě tak zůstává stabilně na jednom místě. Jedná se však o výjimečnou situaci, která při střídavé péči není příliš častá (Maříková, 2012, str. 215).

Poslední, a ne příliš obvyklou formou péče o dítě po rozvodu, je péče společná. Ta připadá v úvahu pouze, pokud rodiče žijí ve společné domácnosti a plánují tak žít i nadále po rozvodu. Tato situace nastává často ve chvíli, kdy dítě brzy nabude zletilosti a rodiče považují za zbytečné se na krátkou dobu o péči a výživné pro dítě soudit. Dalším možností je, že rodiče nemají vyřešenou bytovou situaci, a proto mají prozatím v plánu setrvat ve společném bydlení (Francová, 2010, str. 21).

1.4 Výživné na nezaopatřené dítě

Výživné představuje peněžitou podporu, kterou rodič přispívá na potřeby svého dítěte v situaci, kdy o dítě přímo nepečuje. Výživné je poskytováno vždy opakovaně jednou za měsíc, pokud se rodiče nedomluví jinak. Výživné může být realizováno i jinou formou např. poskytnutím bydlení nebo naturálně. Výživné je placeno vždy na kalendářní měsíc dopředu rodiči, který o dítě pečuje.

Vždy je lepší, když se na výživném oba rodiče domluví. V některých případech stačí dohoda slovní nebo je možné dohodu sepsat písemně. Problém nastává ve chvíli, kdy se

rodiče nemohou na výživném pro dítě domluvit. V takovém případě musí výživné a jeho výši stanovit soud. Rozsudky soudu týkající se vyživovací povinnosti jsou předběžně vykonatelné, tzn. že rodič je povinen platit výživné již ve chvíli doručení rozsudku soudu, a to i v případě, že se bude proti tomuto rozhodnutí odvolávat a rozhodnutí ještě nenabylo právní moci.

Výše výživného se určuje s ohledem na příjmy a majetkové poměry obou rodičů a zároveň s ohledem na majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte. Výše výživného se může měnit v případě, že dojde ke změně poměrů nebo potřeb. Nejčastěji se jedná o rozšíření potřeb dítěte, které souvisí s jeho věkem. Je pochopitelné, že čím je dítě starší, tím jsou jeho výdaje vyšší. První navýšení výživného proto nejčastěji nastává při nástupu dítěte do školy. Výše výživného se však může měnit i s ohledem na změnu poměrů rodiče, který výživné poskytuje. Na zvýšení výživného má dítě nárok v případě, kdy se zlepší finanční a materiální situace rodiče. Naopak ke snížení dochází např. při dlouhodobé nemoci rodiče či v případě, kdy je povinen pečovat o další dítě. Výživné lze přiznat, zvýšit nebo snížit i zpětně, a to nejdéle za 3 roky zpětně (Občanský zákoník §910 – 923).

Povinnost placení výživného zaniká dnem dosažení zletilosti dítěte. Rodič je povinen platit výživné i po 18. roce života dítěte v případě, že se dítě soustavně připravuje na budoucí povolání. V tomto případě je výživné placeno do 26. roku života dítěte. Vyživovací povinnost zaniká také v případě, že dítě vstoupí do manželství (Vaše výživné, 2019).

Vyživovací povinnost je zákonem vymahatelná. V případě, že rodič neplní svou vyživovací povinnost a neplatí pravidelně výživné, může se rodič pečující o dítě obrátit na soud. Dle občanského zákoníku lze výživné vymáhat ve chvíli vzniku dluhu, tedy okamžikem, kdy výživné není uhrazeno. Výživné je poté vymáháno exekučně, nejčastěji přímo z platu rodiče. Pokud jde o nezaměstnanou osobu je exekuce uvalena na jeho majetek. Jednou z možností trestu je také zabavení řidičského průkazu dlužníka. Pokud je proti rodiči neplaticímu výživné vedeno více exekucí, má exekuce na výživné vždy před ostatními exekucemi přednost. Jedná se o tzv. přednostní pohledávku (Vaše výživné, 2019).

Neplnění vyživovací povinnosti je považováno za trestný čin a v případě neplnění po dobu delší, než čtyři měsíce hrozí dlužníkovi trest odnětí svobody na dobu jednoho

roku. V případě úmyslného neplnění této povinnosti hrozí dlužníkovi trest odnětí svobody až na dva roky (Trestní zákoník §196).

Neplnění povinnosti platit výživné je jedním s nejčastějších problémů, které matky samoživitelky řeší. Z tohoto důvodu přichází současná ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová s návrhem možného řešení, jak tento problém řešit a zajistit tak samoživitelům a samoživitelkám lepší finanční situaci. Jedná o tzv. zálohované výživné, které bude samoživitelům a samoživitelkám poskytovat stát v případě, že selžou všechny dostupné nástroje k vymáhání výživného. Žadatel o výplatu zálohovaného výživného by měl splňovat několik podmínek. V první řadě musí mít samoživitel nebo samoživitelka nižší příjem, než je průměrná mzda. Zároveň musí být prokazatelné, že samoživitel nebo samoživitelka situaci neplacení výživného řeší. To znamená, že na nezaplacené výživné musí běžet exekuce. Další podmínkou je, že dlužná částka musí být ve výši alespoň dvou měsíčních částek výživného. Poslední podmínkou je, že dítě, pro které bude zálohované výživné vyplaceno, musí být ve věku povinné školní docházky (MPSV, Děti jako oběti nezodpovědnosti jednoho z rodičů? Ministryně Maláčová má řešení – zálohované výživné, 2019, str. 1).

Zálohované výživné bude vypláceno úřady práce, kde si samoživitel nebo samoživitelka o výživné zažádá. Výše zálohovaného výživného bude stejná jako výše výživného, které by měl platit nepečující rodič. Dluh pak bude dále vymáhán státem skrze krajské pobočky úřadu práce, které se připojí do již běžícího soudního řízení (MPSV, Děti jako oběti nezodpovědnosti jednoho z rodičů? Ministryně Maláčová má řešení – zálohované výživné, 2019, str. 1).

Zálohové výživné by pomohlo 24 tisícům dětí a stát by tak musel vyplatit zhruba 876,5 mil. Kč ročně. Dne 18. 3. 2019 na koaliční radě hnutí ANO souhlasilo s ČSSD a shodly se tedy na potřebnosti zálohového výživného. Hnutí ANO dokonce souhlasilo s vyššími výdaji na vyplacení zálohového výživného. V takovém případě by šlo o částku zhruba 1,2 mld. Kč ročně, kterou by stát musel vyplatit (MPSV, Děti jako oběti nezodpovědnosti jednoho z rodičů? Ministryně Maláčová má řešení – zálohované výživné 2019, str. 1). Otázkou zůstává, zda bude tento návrh zákona skutečně schválen. Pro mnoho samoživitelů a samoživitelek by to bylo ideálním řešením často velmi vyčerpávajícího vymáhání výživného od druhého z rodičů.

2. Matky samoživitelky

2.1 Osamělý rodič v neúplné rodině

Zákonná definice „osamělého“ rodiče je uvedena v ust. § 350 zákoníku práce, který říká, že: „*Osamělými se rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou.*“ (Zákoník práce, 2019)

Neúplné rodiny jsou ve většině případů složené z matky a jednoho či více dětí. Dle Českého statistického úřadu stojí muži v čele neúplných rodin pouze v 18%. Když se žena stane matkou samoživitelkou z důvodu rozvodu, resp. ztráty partnera, což je nejčastější případ, dostává se do velmi náročné životní situace. Je totiž nutné, aby se žena adaptovala na život bez muže a zároveň na samostatný život s dítětem. Tyto změny mohou doprovázet pocity smutku, zoufalství, osamělosti a nejistoty. Je však nutné, aby matka tyto pocity nepřenášela na své dítě. „*Žena v této situaci může sklouznout do dvou extrémů. Dítě vnímá jako „produkt“ nepovedeného vztahu, vidí v něm jeho otce a více či méně vědomě jej odmítá. Druhým, stejně problematickým extrémem je, když se žena na dítě upne jako na jedinou bytost, které může dávat svou lásku. Dítě pak nepřiměřeně opečovává...*“ (Marksová-Tominová, 2009, str. 144).

Dítě může být výchovou osamělé matky ovlivněno. Mezi osamělou matkou a jejím dítětem či dětmi vzniká silnější vazba a může se stát, že jsou tyto děti ovlivněny matčíným postojem k mužům či celkově k partnerským vztahům. V tomto případě můžeme předpokládat, že děti osamělých matek budou mít větší problém s partnerským a rodinným soužitím. „*Děti vychovávané jen jedním z rodičů (v naprosté většině případů matkou) mají podle mezinárodních srovnávacích studií, jež jsou dnes k dispozici, horší výsledky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také víc střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči.*“ (Matoušek, 2003, str. 37).

Být matkou samoživitelkou se vždy zvládá lépe s pomocí rodiny, nejčastěji rodičů, ale i jiných příbuzných. Důležitá je určitě i podpora blízkých přátel. Nejedná se pouze o podporu psychickou, ale i o konkrétní pomoc nejčastěji formou hlídání či podporu finanční.

Přestože se to nemusí na první pohled zdát, život bez partnera má spoustu výhod, které by si měla každá svobodná žena uvědomit. Matka samoživitelka se může mnohem více přizpůsobit potřebám svého dítěte a svůj volný čas si může organizovat podle sebe. Tyto výhody však ve většině případů zastíní obrovská finanční nejistota, která ze samoživitelství plyne.

2.2 Varianty osamělosti (samoživitelství) matek

2.2.1 Samoživitelství jako důsledek rozvodu či rozchodu

Rozvod či rozchod je nejčastější důvod vedoucí k samoživitelství. Typické pro tuto situaci je, že musí dojít k úpravě poměrů k nezletilému dítěti. Pro rodiče, kterému je dítě svěřeno do péče, je zásadní změna v ekonomické situaci, kdy z rodinného rozpočtu ubude plat druhého z rodičů. Tato změna ekonomické situace je zásadní právě pro ženy, které mají často nižší výdělek než muži. Vyživovací povinnosti, která v této situaci vzniká, se často ani zdaleka nevykompenzuje výpadek druhého platu. Ženy samoživitelky jsou tak po rozvodu/rozchodu často vystaveny riziku chudoby. Pro rodiče, kterému není dítě svěřeno do péče, je zásadní změna, že neudrží každýdenní kontakt se svým dítětem a často tak dochází k oslabení jejich vztahu (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 3).

2.2.2 Ovdovění

Tato příčina samoživitelství je podstatně méně častá. Jde o situaci, kdy se rodič i dítě musí smířit s odchodem milujícího partnera/rodiče, což je ve většině případů velmi náročné. Změnu ekonomické situace je zde možné kompenzovat pobíráním vdovského a sirotčího důchodu (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 4).

2.2.3 Osamělé neprovdané matky

Jde buďto o situaci, kdy se matka dobrovolně rozhodne vychovávat dítě sama bez přítomnosti partnera a otce. Důvodem tohoto rozhodnutí může být, že matka nepovažuje otce dítěte za ideálního partner anebo je muž zadaný a jsou zde společenské, morální a

jiné zábrany atp. Často se jedná o velmi mladé matky nebo naopak matky starší 35 let. V současné době mají ženy dokonce možnost otěhotnět pouze s pomocí lékařů a muž tak může být z této situace zcela vynechán. Dále se do této skupiny dají započítat i matky, které dítě samy adoptovaly nebo přijaly do pěstounské péče (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 4).

Nebo se jedná o ženy, s nimiž otec jejich dítěte odmítl žít. V tom případě se ale nevyvážejí z vyživovací povinnosti (je-li otcovství prokázáno). Ojedinele existují i takové případy, kdy sama žena neví, kdo je otcem dítěte nebo ho ani vlastně nezná.

3. Důsledky samoživitelství

3.1 Finanční situace

Matky samoživitelky patří do nejrizikovější skupiny ohrožené chudobou. Jedná se o domácnosti, které mají jeden z nejnižších příjmů na počet členů v domácnosti. Tato špatná finanční situace může vést k pocitům úzkosti a někdy dokonce až k depresi. Stejně tak negativně působí situace na dítě, u kterého dochází k ohrožení jeho základních životních potřeb (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 5).

Finanční situace rodin s jedním dospělým je ve většině případů velmi náročná. Pečující rodič se často stává závislým na pravidelném placení výživného od druhého z rodičů. V případě, kdy pečující rodič výživné nedostává nebo ho dostává v nedostačující výši, není ve většině případů schopen ušetřit peněžní rezervu pro případné nečekané výdaje (např. dlouhodobá nemoc, ztráta zaměstnání, doplatky na spotřebovanou vodu či energie). V takovém případě se jeví jako nejjednodušší řešení využití peněžní půjčky. Problém nastává se chvílí, kdy člověk přecení své schopnosti půjčku splácet. Zde se opět jeví jako nejjednodušší řešení využít další peněžní půjčky k placení půjčky předchozí. V takové chvíli se v mnoha případech jedná o bezvýchodnou situaci, kterou můžeme nazvat dluhová past. Tato dluhová problematika se samozřejmě netýká pouze neúplných rodin a samoživitelů, ale i úplných rodin či jedinců z nižší ekonomické vrstvy (Matoušek, 2014, str. 46).

Jak již bylo zmíněno, tyto finanční problémy jsou závažnější především u žen. „... domácnosti, v nichž po rozvodu žijí muži (bez ohledu na výskyt dalších členů domácnosti), disponují příjmy, které jsou srovnatelné s manželskými domácnostmi. I

v případě, kdy muži zůstávají sami s dětmi, jsou jejich disponibilní příjmy jen o málo nižší než u manželských domácností. Mediánové příjmy domácností, v nichž žijí rozvedené ženy, jsou oproti manželstvím vždy nižší, a to i v situaci, kdy žijí s novým partnerem.“ (Fučík, 2013, str. 62).

3.2 Postavení na trhu práce

Na trhu práce mají lepší postavení muži, kterým je často při obsazování pracovních pozic dáována přednost. Muži jsou také častěji dosazováni do vedoucích a řídicích pozic, které jim zajišťují vyšší finanční ohodnocení. Ženy jsou na trhu práce diskriminovány především z důvodu, že je od nich očekávána primární péče o domácnost a děti. Ještě větší nevýhodu mají mladé ženy, u kterých se předpokládá, že otěhotní a půjdou na mateřskou dovolenou (Hamplová, 2007, str. 103-104).

Na matky samoživitelky dopadá diskriminace na trhu práce ještě více než na ženy s partnerem. A přitom právě matky samoživitelky jsou plně závislé na svém příjmu ze zaměstnání. Důvodem diskriminace je již výše zmíněné očekávání, že žena je primární pečovatelkou o dítě a domácnost. U matek samoživitelek je tento důvod ještě zásadnější, protože je jediným dospělým pečovatelem v rodině a nikdo ji nemůže zastoupit v péči o dítě v případě nemoci dítěte, návštěvy lékařů, třídních schůzek apod. (Hamplová, 2007, str. 106).

Je nutné podotknout, že český sociální systém ani trh práce neposkytuje osamělým matkám žádné výrazné výhody umožňující sladění zaměstnání a péči o dítě a jejich šance vstoupit na trh práce je tím snížena. Řešením by mohlo být rozšíření nabídky pracovních pozic na částečný úvazek. Práce na částečný úvazek je ideálním řešením pro matky samoživitelky v období od 4 do 6 let věku dítěte, kdy matka již nemá nárok na rodičovský příspěvek a dítě ještě nechodí do školy (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 8).

Dalším možným řešením je zaměstnání s flexibilní pracovní dobou, tedy takové, kde si matka může svou pracovní dobu posouvat dle potřeby. Pro matky samoživitelky by také mohlo být ideální zaměstnání takové, které je možné z části plnit z domova. Matka by tak mohla plně pracovat i v případě nemoci dítěte nebo v období prázdnin. Vhodná by mohla být i sdílená pracovní pozice, kde se střídají dva a více zaměstnanců. V takovém případě může být matka v případě potřeby v zaměstnání zastoupena. Pro-

blémem zůstává nedostatečná nabídka těchto pracovních míst (Hasmanová Marhánková, 2011, str. 8).

Je logické, že zaměstnanost snižuje chudobu matek samoživitelek a zvyšuje jejich životní úroveň účinněji než sociální dávky. Zároveň však prudký pokles příjmu dávek ve chvíli, kdy matka začne pracovat, může působit jako značně demotivující faktor. Stejně tak demotivačně může na matku působit i povinnost platit daně, která po nástupu do zaměstnání vzniká. Osamělé matky zároveň nemohou využít odpis na manžela nebo společné zdanění (Hamplová, 2007, str. 107-108).

3.3 Postavení ve společnosti

Postavení matek samoživitelek je v dnešní společnosti příznivější, nežli tomu bylo v minulosti. Ještě před 30 lety bylo samoživitelství ve společnosti vnímáno jako stigmatizující a pro ženy bylo skoro nemyslitelné vychovávat dítě sama. V současné době jsou samoživitelé i samoživitelky společností přijímány. Dokonce jsou vnímány jako ohrožená skupina, na kterou je nutné brát zřetel. Existuje již mnoho organizací a služeb, které se věnují pomoci právě matkám samoživitelkám. Avšak stále přetrvávají předsudky, které matky samoživitelky odsuzují jako nezodpovědné ženy, které nebyly schopné dítěti poskytnout úplnou rodinu. Často jsou také považovány za ženy, které nezodpovědně otěhotněly s mužem, který nebyl vhodný k rodinnému životu.

Kvůli ztížené finanční situaci, která byla popsána výše, se matky samoživitelky často nacházejí v nižší společenské vrstvě. Z toho vyplývá i jejich nižší postavení ve společnosti. Pro matky samoživitelky by mohlo být možným řešením navázání nového fungujícího vztahu s novým partnerem. Taková změna by samoživitelce pomohla nejen zlepšit její finanční situaci, ale především by na péči o děti a domácnost nebyla sama a měla v partnerovi oporu. Vzhledem k tomu, že by šlo o úplnou rodinu, zlepšilo by se i její postavení ve společnosti, na trhu práce a na trhu s bydlením. Pro mnoho matek samoživitelek je však navazování nových vztahů velmi náročné a mnoho z nich se navazování dokonce vyhýbá. Hlavním důvodem, proč se tyto ženy vyhýbají navazování vztahů, jsou jejich děti, které se tak snaží chránit. Dalším důvodem může být negativní zkušenost ze vztahu předchozího. Ještě těžší je situace, pokud matka měla špatnou zkušenost dokonce s více vztahy. V takovém případě se těžko hledá odhodlání a důvěra k mužům. Pokud samoživitelka o nový vztah stojí, ale brzdí jí špatné zkušenosti

z minulosti, je možné využít odborné pomoci terapeuta či psychologa, který ji pomůže minulost zpracovat a otevřít se novému vztahu.

3.4 Volný čas

Jak již bylo zmíněno, matky samoživitelky jsou často zaměstnány na plný úvazek, aby zvládly uživit své děti. Zároveň se musí plně postarat o celou rodinu a domácnost. Z toho vyplývá, že těmto matkám zbývá jen velmi málo volného času. Matky samoživitelky proto často fungují na maximální výkon, a to po dobu mnoha let. Nemají čas na odpočinek či relaxaci.

Matky samoživitelky, které se velmi často potýkají s finančními problémy, nemají dostatek financí na to, aby svým dětem zaplatily volnočasové aktivity (kroužky, koníčky). Děti pak mohou v tomto směru velmi strádat. Existuje však mnoho nadací, které poskytují finanční příspěvek na volnočasové aktivity dětí. Také domovy dětí a mládeže často nabízí zvýhodněné ceny pro děti z takto znevýhodněných rodin. Z důvodu nízkého příjmu nezbývají v rodinném rozpočtu finance ani na volnočasové aktivity matky. To poté často vede k méně zdravému a méně aktivnímu životnímu stylu jak matek, tak jejich dětí.

Ještě náročnější je situace pro matky, které nemají nikoho, kdo by jim děti pohlídal a jsou tak nuceny všechen čas trávit pouze s nimi. Často proto nemají prostor na sociální interakci mezi vrstevníky - přáteli. U matek samoživitelek je však typické, že se často sdružují do komunit, kde společně řeší své problémy, sdílí své zkušenosti a navzájem se snaží si pomáhat. Proto také navazují přátelství mezi sebou, což jim může usnadňovat jejich náročnou situaci.

4. Systém pomoci matkám samoživitelkám

4.1 Pomoc ze strany státu

Tato kapitola je zaměřena na finanční pomoc státu. Jinak řečeno – na jaké dávky mají matky samoživitelky nárok. Matky samoživitelky mají možnost dosáhnout na některé dávky ve všech třech pilířích sociálního zabezpečení. Z prvního pilíře (sociální pojištění) většina matek pobírá dávku peněžité pomoci v mateřství. Jedná se o dávku, která slouží jako náhrada příjmu v době těhotenství a mateřství. Náleží všem ženám (i mužům), které jsou plátcí nemocenského pojištění a to minimálně 270 dní v období dvou let před začátkem pobírání této dávky. Dávka je vyplácena od 6. až 8. týdne před porodem nebo od chvíle porodu. Jak již bylo zmíněno, tato dávka slouží jako náhrada příjmu v době těhotenství a mateřství. Proto i její výše vychází z výše předchozího výdělku (MPSV, 2019).

Další dávka prvního pilíře, která souvisí s mateřstvím, je vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Tato dávka je poskytována ženě, která z důvodu těhotenství či mateřství musela být přeložena na jinou, méně placenou pracovní pozici a došlo tedy nedobrovolně k poklesu jejího příjmu. Dávka má za úkol dorovnat rozdíl mezi těmito příjmy (MPSV, 2019).

Matky samoživitelky mohou mít nárok i na další dávky prvního pilíře. Jde o dávky: nemocenské, ošetřovné, vdovský a sirotčí důchod nebo podpora v nezaměstnanosti. Tyto dávky jsou však podmíněny nějakou životní událostí – nemoc, smrt živitele nebo nezaměstnanost.

Matky samoživitelky mají nárok také na dávky z druhého pilíře sociálního zabezpečení (státní sociální podpora). Zde se objevuje další zásadní dávka související s mateřstvím – rodičovský příspěvek. Tato dávka je určena rodiči, který celodenně a řádně pečuje o dítě mladší 4 let a měla by plynule navázat na dávku peněžité pomoci v mateřství. Dávka je poskytována do vyčerpání částky 220.000 Kč, nejdéle však do 4 let věku dítěte (MPSV, 2019).

Další dávkou druhého pilíře, kterou mohou využít matky samoživitelky je přídavek na dítě. Jde o adresnou dávku, tedy dávku, u které je testováno, zda na ní má žadatel nárok. Nárok vzniká v případě, že čistý příjem rodiny je nižší než 2,7 násobku životního minima rodiny. Dávka je určena nezaopatřenému dítěti. Do 18 let věku dítěte je však

vyplácena rodiči, který o ni požádá. Po dosažení zletilosti dítěte si o dávku může dítě zažádat samo, ale pouze v případě, že se soustavně připravuje na budoucí povolání – studuje (MPSV, 2019).

Tabulka č. 1: Částky životního minima v Kč za měsíc dle MPSV

Jednotlivec	3 410
První dospělá osoba v domácnosti	3 140
Druhá a další dospělá osoba v domácnosti	2 830
Nezaopatřené dítě:	
do 6 let	1 740
6 až 15 let	2 140
15 – 26 let (nezaopatřené)	2 450

Dále do druhého pilíře sociálního zabezpečení spadá příspěvek na bydlení. Jde o další testovanou dávku, jejíž nárok vzniká v případě, že náklady na bydlení převyšují 30% (v Praze 35%) čistého příjmu rodiny. Těchto 30% (v Praze 35%) čistého příjmu rodiny zároveň nesmí být vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. Další velmi důležitou podmínkou nároku je, že žadatel o tuto dávku musí být vlastníkem nebo nájemcem zkolaudované nemovitosti a musí zde být hlášen k trvalému pobytu (MPSV, 2019).

Další testovanou dávkou druhého pilíře, kterou mohou využít matky samoživitelky je porodné. Jedná se o jednorázovou dávku, na níž má nárok žena, která porodila první nebo druhé dítě. Další podmínkou je, že čistý příjem rodiny (do které je porodné vyplaceno) za poslední čtvrtletí před porodem nepřesáhl 2,7 násobek životního minima rodiny. Náleží též osobě, která převzala dítě do jednoho roku věku do náhradní rodinné péče, a je to první nebo druhé dítě v rodině, při stejné finanční situaci, jak je výše uvedena. Porodné je stanoveno pevnou částkou a činí 13.000,- Kč na první dítě a 10.000,- Kč na druhé dítě (MPSV, 2019).

Poslední dávkou druhého pilíře je jednorázová dávka pohřebné. Tato dávka náleží osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti nebo rodiči nezaopatřeného dítěte.

Dávka je stanovena pevnou částkou 5.000,- Kč a není testována vzhledem k příjmu rodiny (MPSV, 2019).

Ve třetím pilíři sociálního zabezpečení (sociální pomoc) mohou matky využít dávky pomoci v hmotné nouzi. Mezi ty patří například příspěvek na živobytí. Příspěvek na živobytí je dávkou testovanou a náleží žadateli, jehož příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí. Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení (max. do výše 30% čistého příjmu, v Praze 35%). Dávka je poskytována opakovaně jednou měsíčně (MPSV, 2019).

Další dávkou spadající do pomoci v hmotné nouzi je doplatek na bydlení. Tato dávka slouží k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy žadatele, a to včetně příspěvku na bydlení za systému státní sociální podpory (druhý pilíř). Dávka je poskytována vlastníkovni nemovitosti, nebo jiné osobě, která užívá nemovitost na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu. Není zde podmínka trvalého pobytu na dané adrese. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb a energií) zůstala žadateli o dávku částka živobytí. Stejně jako u příspěvku na živobytí je i doplatek na bydlení vyplácen opakovaně jednou měsíčně v případě, že nárok osoby nebo rodiny stále trvá (MPSV, 2019).

Poslední dávkou pomoci v hmotné nouzi je mimořádná okamžitá pomoc. Jedná se o jednorázovou dávku. Je poskytována osobám, které se ocitly v situaci, kterou je nutné neodkladně řešit. Zákon stanoví 6 takových situací – hrozí-li jma na zdraví, živelné pohromy, poplatky za vystavění osobních dokladů, nákup předmětů dlouhodobé spotřeby, vzdělání a zájmová činnost nezaopatřených dětí a ohrožení sociálním vyloučením - návrat z vězení, dětského domova atd. (MPSV, 2019).

Všechny výše uvedené dávky jsou určeny všem osobám či rodinám, které na ně mají nárok. Z toho tedy vyplývá, že matky samoživitelky nemají v tomto směru proti úplným rodinám žádnou výhodu. Dá se však předpokládat, že příjem domácnosti s jedním rodičem je podstatně nižší než v případě úplné rodiny a tím pádem je u nich větší pravděpodobnost, že na sociální dávky dosáhnou.

4.2 Pomoc ze strany sociální práce

V České republice existuje mnoho organizací, projektů a služeb, které se věnují pomoci matkám samoživitelkám. Jedná se například o Klub svobodných matek z.s. Jde o neziskovou organizaci, která se zaměřuje na pomoc svobodným matkám/matkám samoživitelkám v České republice. Cílem organizace je úplné začlenění této skupiny do společnosti. Kromě finanční a materiální pomoci spravuje organizace webový portál s návody pro běžné situace matek samoživitelek, online právní poradou poskytovanou zdarma a e-shop s produkty ruční výroby, které vyrábí klientky neziskové organizace a mohou si tak zvýšit svůj příjem. Nezisková organizace nabízí také bezplatnou právní pomoc při vymáhání výživného (Klub svobodných matek, 2019).

Další organizací je Asociace neúplných rodin. Ta poskytuje bezplatnou pomoc s vymáháním výživného, bezplatné právní a psychologické poradenství. Na oficiálním webu asociace i na webu přidruženém – www.vasevyzivne.cz je možné nalézt spoustu užitečných rad pro řešení náročné situace samoživitelství – rozvod, výživné, sociální dávky, uplatnění na trhu práce apod. K dispozici je také kalkulačka výživného, kde je možné si snadno výši výživného vypočítat (Asociace neúplných rodin, 2019).

Pomoci matkám samoživitelkám se věnuje také projekt Fandi mámám, který je zaměřen především na materiální pomoc matkám samoživitelkám. Projekt funguje díky dárcům, kteří projektu poskytnou finanční podporu. Za tyto finance jsou poté matkám samoživitelkám poskytnuty konkrétní materiální potřeby, o které v projektu požádají (Fandi mámám, 2019).

Dalším projektem, který se věnuje pomoci matkám samoživitelkám je Women for women. Tento projekt poskytuje podporované bydlení pro matky samoživitelky v náročné životní situaci a jejich další psychosociální podporu. Dále projekt poskytuje bezplatné právní a sociální poradenství, podporu při hledání zaměstnání, finanční podporu na školní obědy pro děti a na uhrazení jednorázové kauce na nájemní byt (Women for women, 2019).

Existuje mnoho menších neziskových organizací, která se zaměřují na pomoc rodinám. Např. organizace Lata a její projekt Rodina (k) sobě, který se věnuje pomoci rodinám v nepříznivé situaci, kterou rodina nedokáže řešit sama. Na pracovníky tohoto projektu je možné se obrátit také v případě, že se rodičům vymyká výchova dítěte z rukou a potřebují pomoci (LATA, 2019). Dalším příkladem může být např. nezisková organiza-

ce Barevný svět dětí a její projekt Kámoš. Tento projekt mohou využít rodiny, které jsou evidenci OSPOD. Jde o projekt, který je primárně zaměřen na práci s dětmi. Pomoc je však poskytována komplexně celé rodině a rodiče tak mohou využít sociálního poradenství nebo terapeutické pomoci (Barevný svět dětí, 2019). Všechny tyto služby jsou poskytovány zdarma.

Matkám samoživitelkám je určeno také několik sociálních služeb. Velmi využívanou pomocí pro matky samoživitelky jsou azylové domy pro matky s dětmi. Tato sociální služba je určena matkám, které se se svými dětmi nacházejí v bytové krizi a nemají kde žít. Pobyt v azylovém domě je zpoplatněn denní taxou, která je výrazně nižší, než je tomu u komerčních bytů. Matka s dětmi může v azylovém domě setrvat maximálně po dobu 1 roku. Během této doby s matkami pracuje sociální pracovníce, která se matky snaží aktivizovat především k hledání standardního bydlení. Matky mohou využít pomoci sociální pracovníce také v dalších oblastech – hledání zaměstnání, podpora rodičovských kompetencí, vyřízení sociálních dávek apod. Azylové domy mohou poskytovat i další služby, např. psychologické, dluhové nebo právní poradenství. Vždy však záleží na možnostech azylového domu.

Azylové domy jsou také zřizovány pro matky s dětmi, které jsou ohrožené domácím násilím. Zde je matkám poskytována pomoc při hledání nového a bezpečného bydlení. Dále kladen velký důraz na jejich terapeutickou podporu. Cílem této služby je především ochrana klientky před násilníkem. Z tohoto důvodu sídlí tyto azylové domy na utajované adrese. Pomoci obětem domácího násilí se věnuje např. organizace Bílý kruh bezpečí, Acorus, Rosa, Magdalenium nebo Profem.

Další sociální službou, kterou mohou využít matky samoživitelky, jsou občanské poradny. Občanská poradna je určena komukoli, kdo si není jistý svými právy a povinnostmi. Matky samoživitelky zde mohou bezplatně dostat důležité informace, které potřebují. Může se jednat o již výše zmíněnou pomoc např. s vymáháním výživného, sociálními dávkami, dluhy, bydlením apod. Pomoc zde poskytují sociální pracovníci nebo další odborníci.

Další sociální službou, kterou mohou využít matky samoživitelky je sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi. Rodiny využívající tuto službu se nacházejí v nějaké nepříznivé sociální situaci, kterou nedokážou řešit sami. Jinými slovy můžeme říct, že sociálně aktivizační služba pomáhá rodinám, ve kterých je narušena některá z jejich

funkcí. Služba se pak snaží rodinu aktivizovat a podporovat při řešení jejich problémů. V případě samoživitelek může jít o problém nízkého příjmu, problémy s bydlením, dlouhodobá nezaměstnanost atd. (zákon č. 108/2006 Sb., §65)

V případě těchto nabízených služeb je důležitá osvěta o jejich fungování. Může se stát, že matky samoživitelky neví, jaké možnosti pomoci mohou využít a že vůbec nějaké pomoci využít mohou. Proto je velmi důležité šířit informace o službách a organizacích a o tom, jakou pomoc poskytují. Maminky by si měly uvědomit, že na to nikdy nejsou samy a že požádat o pomoc není vnímáno jako jejich selhání.

5. Sociální vyloučení a matky samoživitelky jako ohrožená skupina

5.1 Marginalizace

Pojem marginalizace chápeme jako proces postupného odsouvání jednotlivců nebo skupin na okraj společnosti. Ať již proces marginalizace souvisí s chudobou, náboženstvím, rasou, způsobem života nebo s mentálním či fyzickým handicapem, je vždy chápán jako vzdalování se od ideálů a vzorců, které daná společnost přijímá. Proces marginalizace vede k odepření občanských práv (diskriminace), ke ztížení možnosti plnit občanské povinnosti a popřípadě i k úplnému vzdání se těchto práv a povinností. Jedinci či skupiny se poté stávají společensky izolovaní a často se musí potýkat s chudobou (Sirovátka, 2006, str. 20).

S procesem marginalizace úzce souvisí pojem diskriminace, který chápeme jako omezování či utiskování určitých společenských skupin. Jak již bylo zmíněno, může se projevovat například upíráním občanských práv a ztížením šancí na uplatnění ve společnosti. Často souvisí s předsudky, rasismem a xenofobií. Diskriminace není jediným důvodem vedoucí k sociálnímu vyloučení. Dalším důvodem může být nízký příjem, nízké vzdělání, zdravotní stav, nezvyklé či deviantní chování nebo špatné životní podmínky (Sirovátka, 2006, str. 20).

Důsledkem marginalizace může být například dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, bydlení v sociálně vyloučených lokalitách nebo na ubytovnách, nízké vzdělání - kvalifikace, rozpad rodiny, špatný zdravotní stav, sociálně patologické chování, zadluženost, bezdomovectví. Reakce jedinců či skupin na proces marginalizace může být různá od pasivity, pocitu zahanbení, křivdy, deprivace až ke snaze změnit důvod, který k marginalizaci vede.

Sociální vyloučení, které je výsledkem procesu marginalizace, může být přenášeno z generace na generaci. Děti vyrůstající v těchto podmínkách si často neosvojí potřebné hodnoty, postoje a vzorce chování, nezískají potřebný lidský, kulturní a sociální kapitál, nezískají důvěru k institucím a naruší se jejich zdraví (Sirovátka, 2006, str. 21).

5.2 Rizikové skupiny

Existuje několik skupin osob, které jsou ohrožené sociální exkluzí. Konkrétně se jedná o tyto skupiny:

- Osoby s nízkým vzděláním
- Národnostní menšiny
- Senioři
- Osoby se zdravotním hendikepem
- Osoby dlouhodobě nemocné
- Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí osoby
- Osoby opouštějící dětský domov či jiné ústavní zařízení
- Matky samoživitelky
- Rodiny s třemi a více dětmi

Jedná se o skupiny, které mohou být z různých důvodů diskriminované na trhu práce. Tato diskriminace vede k dlouhodobé nezaměstnanosti a ta k závislosti na sociálních dávkách a k velmi nízkému příjmu. Mimo trh práce jsou tyto skupiny diskriminovány také na trhu s bydlením. Hlavním důvodem, proč jsou tyto skupiny osob vnímány jako neideální nájemníci, je právě jejich velmi nízký příjem.

Jak již bylo zmíněno, tato diskriminace může vést k závislosti na sociálních dávkách, k chudobě, zadluženosti, k životu v sociálně vyloučených lokalitách nebo k bezdomovectví. A právě těmito jevy, které jsou výsledkem sociálního vyloučení, jsou výše jmenované skupiny ohrožené více než skupiny jiné.

5.3 Samoživitelky jako ohrožená skupina

Důvody, proč jsou matky samoživitelky ohrožené sociálním vyloučením, jsou popsány hned v několika kapitolách teoretické části této práce. V této kapitole budou tyto důvody shrnuty.

Hlavním důvodem, proč jsou matky samoživitelky ohrožené sociálním vyloučením, je jejich nízký příjem. Matka samoživitelka je často závislá na výživném, které dostává

od otce dítěte. Výše výživného však ve většině případů nenahradí příjem další dospělé osoby, který v této domácnosti chybí. Ještě složitější je situace, kdy otec dítěte výživné neplatí. Matka ho sice může exekučně vymáhat, ale v případě, kdy je otec nezaměstnaný a bez majetku, nemá matka možnost výživné nijak získat. Zde se jeví jako možné řešení připravované zálohované výživné, které by bylo pro mnoho matek ideálním řešením této nyní neřešitelné situace. Se stejným problémem se mohou potýkat i muži samoživitelé. U mužů samoživitelů je však pravděpodobný vyšší výdělek, než je tomu u žen. „*Domácnosti samoživitelů představují typ domácnosti, které jsou v ČR vůbec nejvíce ohrožené chudobou. Chudoba těchto domácností pravděpodobně indikuje selhávání systému sociálního zabezpečení při ochraně dětí osamělých rodičů před chudobou a může také souviset s přetrvávající vysokou rovni rozdílu ve výši pracovních příjmů mezi muži a ženami – většina rodičů pečujících samostatně o dítě jsou ženy.*“ (Sirovátka, 2005, str. 28-29).

Dalším důvodem, proč jsou matky samoživitelky ohrožené sociálním vyloučením, je jejich postavení na trhu práce. Matka samoživitelka je zaměstnavatelem vnímána jako velmi neatraktivní zaměstnanec, protože je zde předpoklad, že její pracovní výkon bude poznamenán péčí o děti. Jinými slovy řečeno, matka samoživitelka je jedinou pečující osobou v domácnosti, a proto musí absolvovat všechny návštěvy lékařů dětí, všechny nutné návštěvy školy (třídní schůzky, školní vystoupení atd.). Matka samoživitelka si také musí vzít v zaměstnání volno při každé nemoci dítěte a při jeho prázdninách. Matka samoživitelka také často nemůže dodržovat pracovní dobu, protože musí dítě vyzvedávat v mateřské škole či ve škole základní. Vyzvedávání dětí je často důvod proč tyto matky pracují pouze na částečný úvazek, který však nepřinese tak velký výdělek.

Nízký a nejistý příjem je důvodem diskriminace samoživitelek také na trhu s bydlením. Matka samoživitelka na rodičovské dovolené, která nedostává výživné, si často nemůže běžný nájem ani dovolit. Je zde tedy vysoké riziko ztráty bydlení. V případě ztráty bydlení může matka samoživitelka využít služby azylového domu. Zde však může setrvat pouze po dobu 1 roku a poté musí opět vrátit do bydlení komerčního. Komerční bydlení není pro matky samoživitelky často dosažitelné pouze z důvodu vysokých nájmu, ale i z důvodu jednorázových kaucí. Matka samoživitelka často není schopná ze svých financí ušetřit rezervu na takto vysoký jednorázový výdaj. V takovém případě může pomoci dávka mimořádné okamžité pomoci. V případě komerčního bydlení je také možnost pobírání příspěvku na bydlení či doplatku na bydlení. Pro matky

samoživitelky je ideální možností bydlení v obecním, magistrátním nebo sociálním bytě. Tyto byty jsou však velmi často nedostupné z důvodu velmi dlouhé čekací lhůty a také z důvodu přísných podmínek nároku např.: trvalý pobyt v daném městě či městské části. Matky s dětmi jsou však pro využití těchto bytů často upřednostňovány, protože je nutné předcházet tomu, aby děti žily na ubytovnách, v sociálně vyloučených lokalitách nebo se dostaly na ulici.

Matky samoživitelky jsou také ohrožené sociálním vyloučením vzhledem ke svému postavení ve společnosti. Lidé mohou k samoživitelkám často přistupovat s nejrůznějšími předsudky, např. jako k těm špatným matkám, které nezvládly dítěti zajistit úplnou rodinu a zázemí nebo jako k těm, které nezodpovědně otěhotněly se špatným mužem, který je opustil a ani jim finančně nepřispívá na jejich společné dítě. Matky samoživitelky jsou také často sociálně izolované, protože musí veškerý svůj volný čas trávit se svými dětmi. Často tedy nemají volný čas pro sebe ani pro své zájmy. Je však nutné podotknout, že matky samoživitelky často navazují vztahy alespoň mezi sebou. Tyto vztahy navazují osobně nebo virtuálně na sociálních sítích. Často si pak sdílí své problémy a trápení a navzájem se podporují. Hledají mezi sebou podporu a porozumění od někoho, kdo je nebude soudit. Často se totiž vyrovnávají se silnými pocity selhání.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Cíle a metodika šetření

6.1 Cíle šetření

Hlavním cílem práce je přiblížení sociální situace matek samoživitelek. Na základně hlavního cíle byly dále stanoveny cíle dílčí:

- popis možností pomoci pro matky samoživitelky
- zjistit, zda jsou matky samoživitelky ve finanční tísní
- zjistit, zda jsou matky samoživitelky diskriminované na trhu práce.

Sociální situace matek samoživitelek byla přiblížena již v teoretické části této práce. Ve výzkumné části práce bude sociální situace matek samoživitelek přiblížena pomocí šetření a teoretické poznatky tak budou podpořeny nebo zpochybněny.

První dílčí cíl, tedy popis možností pomoci pro matky samoživitelky, byl splněn v teoretické části této práce. V kapitole s názvem Systém pomoci matkám samoživitelkám je detailně popsána finanční podpora ze strany státu. Konkrétně se jedná o popis systému sociálních dávek, na které mohou mít matky samoživitelky nárok. Dále je v kapitole přiblížena pomoc ze strany sociální práce. Zmíněny jsou sociální služby a neziskové organizace, které se věnují pomoci matkám samoživitelkám.

Další dílčí cíle budou naplněny pomocí šetření. Finanční tíseň byla pro vyhodnocení tohoto šetření stanovena jako situace, kdy matce po zaplacení nutných nákladů na bydlení nezbývají finance na další výdaje a musí tak využít pomoci dalších osob.

6.2 Uspořádání šetření a využití metody

Pro zhotovení šetření jsem zvolila kvalitativní přístup. Poznatky budu získávat pomocí metody dotazování, technikou polostandardizovaných neboli polostrukturovaných rozhovorů. Jedná se o metodu, která dovoluje provádět šetření do hloubky, a proto je ideálním nástrojem v případě, kdy analýza vychází z většího počtu informací od nižšího počtu respondentů.

Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že během něj lze pozměnit pořadí otázek, některé otázky lze vynechat nebo naopak doplnit a přizpůsobit se tak respondentovi. Před provedením šetření jsem si nejprve připravila okruhy témat, které bych se jako samotná matka ráda při rozhovoru rozebrala. Na základě těchto tematických okruhů jsem si připravila otázky, které jsem poté respondentkám kladla. Vzhledem k tomu, že šlo o polostrukturovaný rozhovor, probíhal rozhovor ve všech případech přirozeně a často mi samotné matky sdělily potřebné informace, aniž bych se na ně musela přímo ptát. Pouze jeden z osmi rozhovorů proběhl v přirozeném prostředí respondentky, tedy v její domácnosti. Ostatní rozhovory proběhly ve veřejném prostoru – na dětském hřišti nebo v kavárně.

6.3 Výzkumné otázky

Pro své šetření jsem si stanovila následující výzkumné otázky:

- Dostávají matky samotné matky pravidelně výživné na své nezletilé/nezaopatřené dítě?
- Pobírají matky samotné matky sociální dávky?
- Jaké pomoci využívají matky samotné matky z okruhu rodiny, blízkých, státu či neziskových organizací?
- Setkávají se matky samotné matky s diskriminací na trhu práce?
- Jaký vliv má samotné matství na volný čas matky?

6.4 Charakteristika zkoumaného vzorku a jeho výběr

Výběr respondentek tohoto šetření byl záměrný. Jedná se o matky samotné matky, které samy vychovávají jedno nebo více dětí. Matka samotné matky je pro toto šetření definována jako žena, která žije v domácnosti jako jediná dospělá pečující osoba a pečuje o jedno nebo více dětí.

Oslovila jsem nejprve respondentky, na které jsem dostala kontakt od blízkých z mého okolí. Konkrétně šlo o 3 respondentky. Zbývající respondentky jsem vyhledala pomocí metody sněhové koule (snowball). Jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, matky samotné matky mezi sebou často navazují a udržují sociální kontakty.

Z tohoto důvodu jsem vyhodnotila metodu sněhové koule jako ideální pro vyhledávání dalších respondentek. Respondentek jsem se tedy ptala na kontakty na další matky samoživitelky, které by byly ochotné se na mém šetření podílet a poskytnout mi rozhovor. S odmítnutím poskytnout rozhovor jsem se setkala pouze v jediném případě. Ve dvou případech jsem rozhovor musela odmítnout já. Šlo o dvě situace, kdy jsem ženy oslovila jako matky samoživitelky a po prvotním seznámení jsem zjistila, že ženy žijí v domácnosti s novým partnerem. V takovém případě jsem ženy nehodnotila jako matky samoživitelky a nespadały tak do mého výzkumného vzorku.

Vyhledávání respondentek šetření nebylo náročné. Větším problémem bylo domlouvání termínu osobní schůzky a provedení rozhovoru. Vzhledem k časové vytíženosti matek samoživitelek šlo v mnoha případech o složité a zdlouhavé domlouvání. Ve všech případech se však podařilo osobní setkání domluvit.

Tabulka č. 2 – přehled respondentek

	Věk (let)	Vzdělání	Bydliště	Počet dětí	Stav
R1	33	Střední odborné s maturitou	Středočeský kraj	2	rozvedená
R2	40	Střední odborné s výučním listem	Praha	2	rozvedená
R3	26	Střední odborné s maturitou	Ústecký kraj	1	svobodná
R4	33	Střední odborné s maturitou	Pardubický kraj	1	svobodná
R5	32	Střední odborné s maturitou	Liberecký kraj	1	svobodná
R6	45	Vysokoškolské	Středočeský kraj	1	svobodná
R7	33	Vysokoškolské	Ústecký kraj	2	svobodná
R8	34	Střední odborné s výučním listem	Středočeský kraj	1	svobodná

6.5 Způsob provedení šetření

Šetření bylo provedeno pomocí polostrukturovaného rozhovoru s 8 respondentkami. Jak již bylo zmíněno, pouze jeden z rozhovorů probíhal v přirozeném prostředí respondentky (v její domácnosti). Další čtyři rozhovory proběhly v prostředí dětského hřiště, během společné procházky nebo v kavárně. Moha jsem tak strávit čas nejen s respondentkami, ale i s jejich dětmi. Tři rozhovory proběhly ve veřejné kavárně.

Všem respondentkám byl sdělen důvod získávání informací a byla jim nabídnuta možnost na jakoukoli otázku neodpovědět. Všechny rozhovory jsem nahrávala na mobilní telefon a všechny respondentky daly ústní souhlas s nahráváním rozhovoru. Během rozhovoru jsem si mimo hlasový záznam poznamenávala i krátké písemné poznámky. Po skončení rozhovoru jsem si nahrávky rozhovorů přepisovala do písemné podoby. Všechny rozhovory trvaly v rozmezí 52 – 84 minut. Délka rozhovoru závisela vždy na ochotně respondentky odpovídat na otázky. Na některé otázky odpovídaly respondentky více otevřeně a bylo tedy možné se u otázky zastavit a více ji rozebrat. Objevovaly se však i situace, kdy respondentky na otázku odpověděly jedním slovem. Průběh i délka rozhovoru byl vždy dost individuální.

Všechny respondentky byly otevřené a ochotné poskytnout důvěrné informace. Neudělalo jim problém odpovědět na všechny otázky, i když měly možnost neodpovídat. Důvodem této vstřícnosti a komunikativnosti mohla být potřeba si o jejich situaci s někým promluvit.

7. Metoda analýzy dat a získané výsledky

7.1 Metoda analýzy dat

Jak již bylo zmíněno, pro sběr dat jsem použila výzkumnou metodu polostrukturovaného rozhovoru. Po získání 8 rozhovorů jsem všechny nahrávky doslovně přepsala. Pro vyhodnocení získaných dat jsem použila metodu otevřeného kódování.

Otevřené kódování je metoda, při které se nejprve opakovaně čtou pořízené poznámky a rozhovory. Opakované čtení výzkumníkovi umožní odhalit v datech určitá témata, která se opakují, a může je považovat za kritická. K výzkumu je také možné přistupovat s předem připravenými kódy. Jde o témata, která se pojí s výzkumnými otázkami a s popsanou teorií. Postupně se ale objevují i úplně nové myšlenky, které se do seznamu doplňují. Výzkumník poté tento seznam třídí, doplňuje, kombinuje a provádí další analýzu (Hendl, 2005, s. 247).

Stejně tak jsem postupovala v tomto šetření. Během opakovaného čtení rozhovorů jsem si zapisovala poznámky (kódy). S poznámkami jsem pak dále pracovala – opakovaně jsem je pročítala, řadila a jinak je upravovala. Při práci s kódy jsem je také propojovala s výzkumnými otázkami a hledala v nich odpovědi.

Kódy jsem rozřadila do těchto kategorií:

- Důvody vedoucí k samoživitelství
- Rodinná situace v dětství respondentek
- Finanční situace a placení výživného
- Zkušenost s diskriminací na trhu práce
- Využití pomoci sociálních pracovníků, psychologů a dalších odborníků
- Volný čas

7.2 Výsledky šetření

Výsledky šetření bych ráda interpretovala pomocí výše zmíněných kategorií. Každou z kategorií doplním o přesné výroky respondentek k danému tématu a jejich výroky poté shrnu a vyhodnotím.

Kategorie č. 1 – důvody vedoucí k samoživitelství

R1: *„Otec staršího syna si mě vzal a když měl syn něco přes rok, tak si našel milenkou a mě a syna vyhodil z domu. Když nad tím teď přemýšlím, měla jsem se zachovat jinak. Měla jsem se bránit, ale měla jsem tehdy 21 let, bylo to před 12 lety, neměla jsem žádné informace. Otec syna vyhrožoval, že nemám kam jít a tak mi syna vezme. Psychicky mě deptal. Souhlasila jsem tehdy se vším, jen abych měla syna. Byla jsem ještě dítě, co neznalo svá práva a neumělo se bránit.*

Otce druhého syna jsem poznala, když měl starší syn skoro 5 let. Do té doby jsem byla sama. Přemýšlím o chybách, které jsem udělala... Tehdy jsem hledala především otce pro syna a dost nepoznala druhého. Jezdil za mnou tehdy na víkendy. Měla jsem pronajatou garsonku. Všechno bylo OK, ale po roce a něco jsem zase otěhotněla a odstěhovala se k němu a teprve jsem bohužel poznala, že je mamánek a denně v hospodě. Rozešli jsme se krátce po porodu druhého syna.“

R2: *„Já jsem žila normálně s otcem holek. Byli jsme manželé. Bylo to klidné manželství. Přišla první dcera, druhá dcera. Vlastně ještě než jsem otěhotněla s první dcerou, měla jsem autonehodu a přišla jsem bohužel o ruku. To byla vlastně první taková velká událost v tom mém životě. Potom co se nám narodila druhá dcera, tak manžel mi přestal dávat peníze. Já jsem měla jenom rodičák a z toho jsem platila všechno. Přitom on chodil do dvou prací a peníze žádné. Takže jsme začali mít dluhy a přišli jsme o první byt. Našli jsme si teda nový byt. Jo a vlastně ještě v tom prvním bytě jsme byli bez elektřiny, 3 měsíce. To bylo strašné. Učila jsem se dělat všechno bez elektřiny – prání v takovém to bubnu a podobě. To bylo pro mě hodně psychicky náročné. To bylo v lednu, v únoru. Teďka holka škola, úkoly. Bez té elektřiny. To bylo strašné.*

Pak jsme se přestěhovali do nového bytu. Tam jsme o něj taky přišli. Ex mi nedával žádné peníze. Já jsem veškeré důchod můj dávala na nájem a on to měl doplatit a kupovat jídlo. Nedával mi nic. Školka nebyla zaplacená, holce obědy – vůbec. To bylo hodně psychicky náročné. A potom jsme se přestěhovali do třetího bytu. Všude dluhy, i v tom třetím bytě, protože opět neplatil a opět nám vypli elektřiku. Ale v létě, to už bylo v pohodě.

Všechny ty dluhy šly na mě. Všechno – exekuce, banky. Všechno na mě a já to musela řešit. Já jsem v té době popíjela, takže to všichni dávali za vinu mě. Když jsme přišli o

ten poslední byt, tak jsme se rozešli. Ještě předtím vlastně začalo to fyzický násilí. On mi jednou dal facku a já mu jí vrátila. To jsem neměla dělat. Ten mě zmydlil. A to se několikrát opakovalo. Já jsem potom odešla s holkama k mámě a bejvalej ke tchýni. A tím se to rozseklo. V té době jsem taky zjistila, že bejvalej bral drogy. Já jsem sice popíjela, ale rodič, kterej bere? Já jsem v tu chvíli nevěděla, co mám dělat dřív. Jestli rozvod, osobní bankrot, jít do azyláče. A tehdy jsem to neustála a poprvé se nechala zavřít do Bohnic.“

R3: „Nejdřív to bylo fajn. Otěhotněla jsem brzy potom, co jsme se poznali – po 3 měsících. Nejdřív to bylo v pohodě, ale pak začal dost pít, a když se malej narodil, tak vyplulo napovrch, že bere drogy. Já jsem nic nepoznala. Jen málo spal. Doma nehnul ani prstem, pil, začal být agresivní. Byl schopnej rozmlátit půlku bytu. Já už jsem to prostě nesnesla. Nedalo se to, tak jsem se odstěhovala ke svojí mamce.“

R4: „Otěhotněla jsem, když mi bylo 26 let. S otcem dcery jsem se v tu dobu znala krátce. Byli jsme spolu teprve půl roku. Ne, tři čtvrtě roku. Je to krátká doba. To se lidi nestihnout úplně poznat. Utekla jsem od něj, když dceři bylo jen půl roku. Týral mě psychicky i fyzicky. Musela jsem utéct, hlavně kvůli dceři.“

R5: „Otec dítěte byl nejprve úžasný člověk. Tolik pozornosti, pomoci a podpory jsem předtím ještě nezažila. Dokud nezačal brát drogy a to už jsem byla těhotná. Navíc moje těhotenství bylo vlastně zázrak. Měla jsem od doktorů potvrzeno, že jsem neplodná. Nebylo to teda plánované těhotenství, ale bylo to velký štěstí. No ale museli jsme od otce odejít, protože měl problém s alkoholem a drogama a odmítal jít na léčení. Neustále mi dělal žárlivé scény. Ve dne v noci. Furt, že někde někoho mám a že syn není jeho.“

R6: „Otec nás opustil už v těhotenství. Utekl před tou zodpovědností.“

R7: „S otcem dětí jsme se prostě odcizili. On žil hlavně pro svoje neúspěšné podnikání. Svoje starosti a stres si vybíjel na mě. Doma jsme se skoro nepotkávali. Dětem se absolutně nevěnoval. V domácnosti s ničím nepomohl.“

R8: „Těžko říct zpětně. Nechce se mi to moc rozebírat. Dá se říct, že jsme se odcizili. Nefungovalo to. Odešla jsem od něj, ale neměla jsem kam jít. Žila jsem s dcerou v azylovém domě.“

Nejprve je nutno podotknout, že výběr respondentek (samoživitelek) byl zcela náhodný. Pouze dvě z osmi respondentek byly za otce svých dětí provdané a musely tedy projít rozvodovým řízením. Ve čtyřech z osmi případů byly důvodem rozchodu/rozvodu drogy nebo alkohol. Jedná se tedy o nejčastější důvod vedoucí k samoživitelství v tomto

šetření. Dalšími důvody, které ze šetření vyšly, jsou: odcizení partnerů, psychické a fyzické násilí, strach otce z odpovědnosti a nové partnerka otce.

2. kategorie – rodinná situace v dětství respondentek

R1: *„Žila jsem v úplné rodině do svých 16 let. Pak se rodiče rozvedli. Neměla jsem pěkné dětství – máma alkoholička, otec násilník mlátil celé dětství mě, mladší sestru i mámu. Ne vždycky je úplná rodina ideál.*

Po rozvodu rodičů nás dostala do péče máma, ale nezvládal to. Tak sestru měla babička a já už měla brzo 18 a otěhotněla jsem s prvním mužem. Už jsem o tom přemýšlela. Chtěla jsem se asi co nejdřív dostat z této rodiny pryč a udělat si vlastní, ale špatný výběr.“

R2: *„Moji rodiče spolu byli celý život. Táta už zemřel. To bylo v roce 2011. Do té doby byli spolu, ale absolutně to nefungovalo. Táta pil. Ono se říká, že ten alkohol se může dědit a když pije táta, tak jsou k tomu dcery taky náchylnější. Tak možná proto ten můj problém. Máma je taková... No, nerozumíme si. Vlastně skoro pořád se hádáme. Já to teď mám podobně se svojí starší dcerou. Jako bysme spolu nedokázaly komunikovat. Doufám, že nedopadneme jako já s mojí mámou. Mám ještě sestru a bratra. Máme docela hezký vztah. A dětství... No, asi normální. Naši se jen dost hádali.“*

R3: *„Bohužel jsem nežila v úplné rodině, protože můj tatínek umřel, když mi byli 3 roky. Maminka byla skvělá. Teda pořád je. Vyrůstala jsem na vesnici v baráčku a vše bylo moc fajn. Mám ještě 2 bráchy a ségru. Takže mamka je můj vzor a vždy, když je ouvej, tak si na ní vzpomenu a říkám si, jak to třeba měla ona.“*

R4: *„Rodiče se rozvedli, když mi bylo 19. Do té doby byli normálně spolu, takže jsem vyrostla v úplné rodině. Harmonický dětství to ale určitě nebylo. Rodiče byli sice spolu, ale bohužel to vůbec nefungovalo, takže pořád hádky.*

R5: *„Mám bratra, jsme dvojčata, takže jsme od dětství dva. Máme spolu skvělý vztah a vždycky jsme měli. Rodiče jsou spolu. Mají takovej normální vztah. To víte, někdy se hádali, ale to je asi všude, ne? Takže dětství bylo v pohodě.“*

R6: *„Rodiče se rozvedli, když mi bylo 5 let. Já si to moc ani nepamatuju. Potom jsem žila s jenom s mámou. Tátu jsem vídala často. Bral si mě pravidelně na víkendy i na prázdniny. Táta se pak podruhé oženil, ale máma zůstala celý život sama. Možná se jí*

ani nedivím. Hlavně ona měla podle mě tátu ráda. Ten rozvod jí asi ublížil. Jinak jsem ale měla hezký dětství opravdu. Máma i táta se snažili mi dát všechno.“

R7: „Mám staršího bratra. Vyrůstali jsme s oběma rodiči. Rodiče jsou stále spolu. Žijou stále ve stejném bytě. Výrazné změny nikdy nepodstoupili, což mě formovalo asi nejvíc - pozitivně i negativně. Pozitivně hlavně v tom, že mám ráda stereotyp a jistoty. Stereotyp ve svém životě potřebuju, uklidňuje mě. Negativní to bylo hlavně v tom, že po odchodu od rodičů jsem měla strach udělat něco jinak, vystoupit z té mojí komfortní zóny a opravdu dlouho jsem se to musela učit. Teď je to pro mě pořád náročný, ale umím s tím pracovat. Celkově ale myslím, že mi rodiče dali dobrý vzor.“

R8: „Rodiče se rozvedli, když jsem byla v 5. třídě. Já i mladší sestra jsme to nesly hodně špatně. Rodiče nám tu situace nijak nevysvětlili. Postavili nás před hotovou věc. Jako dítě pak vůbec nechápete, co se děje. Zůstaly jsme s mámou. Tátu jsme vídaly občas. Zajímal se o nás, ale mnohem míň než jsme se sestrou chtěly.“

Dle získaných odpovědí mají čtyři z osmi respondentek zkušenost s rozvodem rodičů. Ve dvou případech došlo k rozvodu rodičů na prahu zletilosti respondentek. Dětství tedy prožily v úplné rodině, avšak v obou případech respondentky uvedly, že vztah rodičů byl v době před rozvodem zásadně narušen, což mělo negativní vliv na jejich dětství. Ve dvou případech proběhl rozvod již v dětství respondentek. Ve třech z osmi případů vyrůstaly respondentky v úplné rodině. V jednom z těchto případů však respondentka popsala vztah rodičů jako silně nerušený a nefunkční, přestože k rozvodu nedošlo. V jediném případě vyrůstala respondentka v neúplné rodině z důvodu úmrtí otce. Dle získaných dat mají tedy pouze dvě z osmi respondentek zkušenost s úplnou a funkční rodinou.

Kategorie č. 3 – finanční situace a placení výživného

R1: „Teď mám výživné a plat. Dávky nemám už od konce druhé mateřské. Děláám různé přesčas, když můžu a mám odpočet slevy na děti. Z platu poplatím jídlo, nájem a školu. Z výživného jedu s kluky třeba na výlet, platím oblečení, boty, kroužky. Nemám žádné dluhy, to je výhoda.“

Výživné mi teď od otce staršího chodí, má to exekučně. Otec mladšího taky platí, se zpožděním a upozorněním, ale platí sám. Na staršího mám 3.500 Kč asi rok. Dřív to

bylo 2.000 Kč. Na mladšího do letošního září 2.000 Kč, teď 3.000 Kč od září, protože začal chodit do školy.

Co ušetříme, využiju jinde. Třeba v září jsem měla velké placení – nástup mladšího do školy, celou výbavu, kroužky. Nebo v létě platím tábory, abych mohla být v práci a oni pod dohledem. Nebo když kupuju pro kluky nový brýle. Vždy mám něco bokem, abych pak mohla jiný měsíc zaplatit větší výdaje.“

R2: *„No finančně je to strašný. Já jsem si nikdy nenašla stálou práci. Víte co, bez tý ruky to není jednoduchý. Občas mám ale nějaký brigády. Bejvalej neplatil výživný na holky nikdy. Exekučně mu to strhnout nemůžou, protože nechodí do práce. Dál to nijak neřeším. Z něj bych stejně nic nedostala. Beru invalidní důchod a příspěvek na bydlení. Z toho vlastně s holkama žijeme. No a ještě to, co se mi občas povede vydělat na brigádách. Je to opravdu málo. Někdy se stalo, že jsem neměla co dát holkám k jídlu. Chodila jsem pro jídlo do kostela nebo tu potravinovou banku hodně využíváme. I pro oblečení občas chodím na Charitu.*

Já jsem měla s bejvalým ty šílený dluhy. Vyhlásila jsem osobní bankrot, takže teď jsem v insolvenci a splácím to. Budu to splácet ještě dva roky. Potom bude snad líp. Víte co, třeba na hmotný nouzi je nezajímá, že platíte dluhy. Oni k tomu vůbec nepřihlíží. Ale řeknu Vám, že je to fakt strašný. Není nic horšího, než když Vás Vaše děti prosí, abyste jim něco koupila, a Vy prostě nemáte. Já jsem doufala, že budu mít od holek nějakou podporu nebo pochopení, ale ony se vztekají, když jim něco nekoupím. Je to strašný. Občas mám pocit, že už nemůžu.“

R3: *„Finanční stránka je hrozná. Výživné nedostávám. Už je na něj podané druhé trestní oznámení. U prvního má osmi měsíční podmínku, a to druhé se teď řeší.*

Když jsem měla ještě rodičák, tak jsem brala 12.000,-. Teď je to šílené. Mám 9.000,- podporu a příspěvek na bydlení. Doplatek na bydlení mi zamítli. Nájem mám 8.500,- a školka 1.200,-. Logicky to nevychází, takže jsem si musela půjčit od přátel, samozřejmě. Práci najít nemůžu, takže takhle přežíváme. Je to šílené. Mám ještě i exekuci z pojišťovny. Naštěstí jen 15.000,-, ale ani to si teď nemůžu dovolit splácet.“

R4: *„Alimenty jsem nedostala přes 3 roky. Soudy jsem vyhrála, ale otec se nechal vyhodit z práce a je nedohádatelný. Exekutor mu nemá z čeho strhnout peníze.*

Já mám práci a k tomu několik brigád. Ty ale nepřiznávám, samozřejmě. Beru pouze 910,- přídavek na dítě. Byly doby, kdy jsem měla 50,- na den, ale to už je naštěstí pryč.

Teď se máme dobře. Stačí nám to, co vydělám a nestěžuju si. Dluhy nemám a nikdy jsem neměla. Jenom po narození dítěte mi tenkrát otec půjčil 11.000,- na kauci, ale to už jsem mu vrátila. Momentálně jsem v plusu 18.000,-. V létě jsme se penězi trochu zahýbali.“

R5: „Výživné dostávám pravidelně. Zařídila jsem si to, aby to jeho účetní v práci posílala rovnou mě. Finančně jsem vycházela dost špatně. Splácím ještě 3.000,- půjčku. Bydlení zaplatím z rodičáku a zbyde nám 1.000,-. Musela jsem proto začít pracovat pro dvě firmy z domova. Měsíčně si přivydělám asi 5.000 – 6.000,-. Jinak jsme doteď žili z rezervy, kterou jsem měla našetřenou. Můj výdělek v poslední práci byl dost vysoký, takže zatím nemám nárok na žádný dávky. Teď si půjdu žádat o přídavky na syna. Je to 700,-, tak snad budu mít nárok. Příspěvek na bydlení taky nemáme, protože byt nám zkolaudovali až teď, takže příspěvek dostanu až v lednu. To bude asi 1.800,-. Nejsem člověk, který by měl někde dluh nebo neplatil, ale když spadnete z 25.000,- na 7.500,-, tak je to sakra skok. Ve chvíli, kdy máte poslední 3.00,- a přemýšlíte, co máte koupit synovi, je to šílené. Nikdy jsem neměla nouzi o peníze. Každý mi hlavně říkal, že to nezvládnou, ať radši zůstanu s přítelem, že si zvyknu na jeho stavy, ale to fakt ne. Nikdy bych nedovolila, aby syn vyrůstal s otcem feťákem a alkoholikem.“

R6: „Bývalý docela funguje, takže alimenty dostávám pravidelně. Mám práci, takže žádný dávky neberu. Vycházím finančně dobře. Daří se mi i něco ušetřit. Splácím sice hypotéku a leasing na auto, ale nouzi nemáme.“

R7: „Výživný nedostávám vůbec, ale jsem zaměstnaná, takže finančně vycházíme dobře. Splácím dokonce i 10.000,- na byt. Rezervu teda ještě neušetřím, ale nemáme se špatně.“

R8: „Bývalý mi platí pravidelně a platí dokonce i mimořádné výdaje na dceru. Já jsem v insolventi, takže splácím dluh. Sráží mi něco z rodičáku a ještě platím navíc 5.00,-. Vycházím ale finančně docela dobře. Jsem schopná i něco ušetřit.“

Ze získaných dat vyplývá, že čtyři z osmi respondentek dostávají pravidelně výživné na své nezletilé dítě. Ve dvou z těchto čtyř případů je výživné od otců vymáháno exekučně. Zbylé čtyři respondentky musí zvládnout uživit děti a domácnost bez pomoci otce, protože výživné pravidelně nedostávají.

Ve třech z osmi případů respondentky vyjádřily, že se nachází ve finanční tísní. V případě respondentky č. 3 je finanční tíseň podmíněna neplacením výživného, spláce-

ním dluhů a zdravotním znevýhodněním, které jí zabraňuje najít si stálé zaměstnání. Finanční tíseň je v tomto případě řešena využitím podpory organizací, které nabízí potraviny a oblečení zdarma. V případě respondentky č. 4 je finanční tíseň podmíněna nezaměstnaností a neplacením výživného. Respondentka situaci řeší pomocí finančních půjček od svých přátel. Respondentka č. 5 vyjádřila finanční tíseň, přestože výživné díky exekuci dostává pravidelně. Respondentce se daří finanční tíseň překonat prací z domova. Z důvodu nynějšího přivýdělku a vysokého výdělku před otěhotněním nemá respondentka nárok na sociální dávky. Respondentka nepobírá ani příspěvek na bydlení, a to z důvodu nezakořadeného bytu. Rodina tedy finančně vychází, ale žije velmi skromně.

Ze získaných dat vyplývá, že šest z osmi respondentek má dluh. Dvě z těchto šesti respondentek jsou v insolventci a daří se jim jejich dluhy splácet (díky insolventci splácí pouze 30% všech svých dluhů). Další tři z výše zmíněných respondentek mají dluh vůči bance – půjčka, hypotéka. Všechny tři respondentky uvedly, že se jim dluh splácet daří, avšak respondentka č. 5 uvedla, že prosila banku o odložení splátek v situaci, kdy jí nezbývalo na potřeby dětí. Banka jí bohužel nevyhověla. Poslední z šesti zmíněných (zadlužených) respondentek má dluh vůči zdravotní pojišťovně a bohužel se jí nedaří ho splácet.

Kategorie č. 4 – zkušenost s diskriminací na trhu práce

R1: *„Pracuju jako kuchařka. Práci zvládám, ale je to honička. S diskriminací jsem se asi nikdy nesetkala, ale u zaměstnavatele bývá problém, když potřebuju s dětmi k doktorovi nebo když jsou nemocní. To nemusí asi žádný zaměstnavatel. Snažím se to různě plánovat, ale nemoc nenaplánujete.“*

R2: *„Já jsem si nikdy stálou práci nenašla. Nemyslím ale, že to je kvůli tomu, že jsem sama s holkama. Můj problém je spíše ta ruka. Když si to tak vezmete, tak já s tou rukou od rána bojuju. Vlastně od tý chvíle co se probudím, až do večera bojuju s tou rukou. Naučila jsem se skoro všechno dělat jenom jednou rukou, ale pracovat, to mi nikdy nevyšlo.“*

R3: *„No s diskriminací jsem se přímo nesetkala. Já to ale říkám vždycky narovinu. Nechci svému budoucímu zaměstnavateli říkat, že dítě nemám a že budu brát přesčasy a*

takový věci. Ale skoro pokaždé jsem na pohovoru slychávala, že budu mít nemocný dítě a budu si muset vzít volno. Nevím, jestli je to jako diskriminace.“

R4: „Pracuju jako pokojská a k tomu mám několik brigád. Neměla jsem problém si práci najít. Samozřejmě když je malá třeba nemocná, tak musím být doma, ale vždycky to jde nějak domluvit nebo si zajistím hlídání.“

R5: „Já jsem zatím na rodičáku, takže žádnou zkušenost s hledám zaměstnání, jako samozivitelka, nemám. Pracuju trochu z domova. To je ideální. Pracuju, když malej spí. Jak to bude, až malej půjde do školky, to si teď neumím moc představit.“

R6: „S diskriminací jsem se setkala. Z tohoto důvodu pracuju jako OSVČ a jsem spokojená. Když nemůžu – nepracuju. Jsem si svým vlastním pánem.“

R7: „S diskriminací jsem se neseťkala. Naopak když jsem pracovala na magistrátu, požádala jsem o odpuštění povinnosti dodržovat úřední hodiny a vyhověli mi. Nyní pracuju v zahraničí (Německo), kde jsou přímo zákony, které samozivitelkám ulevují. Například mám zkrácenou pracovní dobu a odvádím nižší daně.“

R8: „Já jsem se odmítnutím v zaměstnání nikdy neseťkala. Vždycky jsem brala, co přišlo. Zatím jsem s tím problém neměla.“

S diskriminací při hledání zaměstnání se setkaly dvě z osmi respondentek. V jednom z osmi případů se samozivitelka s diskriminací přímo neseťkala, avšak vnímá, že je pro zaměstnavatele problém, když si kvůli dětem musí vzít v zaměstnání volno. V jednom z celkových osmi případů respondentka nikdy nenašla stálé zaměstnání. Sama to odůvodňuje svým zdravotním znevýhodněním. Tři z osmi respondentek pracují a s diskriminací se při hledání zaměstnání neseťkaly. Jedna z těchto tří respondentek uvádí, že se naopak setkala v zaměstnání s výhodami plynoucími ze samozivitelství. Poslední z respondentek je na rodičovské dovolené s prvním dítětem a nemá tedy zkušenost s hledáním práce jako samozivitelka.

Kategorie č. 5 - využití pomoci sociálních pracovníků, psychologů a dalších odborníků

R1: „Při řešení rozvodu a výživného jsem využila občanskou poradnu. Potom jsem ještě několikrát využila právní poradenství přes Klub svobodných matek. S jejich právníky vlastně něco řeším i teď. Jinak jsem žádnou pomoc nepotřebovala.“

R2: „Já jsem využila pomoc psychologů i různých organizací. Vlastně už 2x jsem byla v Bohnicích na léčení s alkoholem. Pak jsem chodila do tý Rosy pro ty týraný ženy. Tam mě toho hodně naučili. Vlastně až tam mi vlastně vysvětlili, že to, v čem jsem žila, nebylo normální. Já jsem v tom žila, tak mi to přišlo normální, ale nebylo. A oni mi to vlastně vysvětlili a taky se snažili mi zvýšit sebevědomí. Tam jsem chodila rok. Hodně mi taky pomohlo to Fandi mámám. Ty nám pomohli hlavně jako materiálně. A jedna paní z toho nám pomáhá do teď, protože ví, jak na to jsme. Zrovna teď se mi ozvala a dala nám 3.000,- na zimní boty pro holky. Takhle nám pomáhá už asi 3 roky. Za to jsem strašně vděčná, strašně. Pomáhá nám ještě jedna organizace. Já si nepamatuju, jak se to jmenuje. Ty nám dávají jídlo a minulý rok mi zaplatili i tábory pro holky. Pro oblečení chodím někdy na Charitu, když je potřeba. A pak... Já už nevím. To byly furt nějaký organizace. Pak Agrofert nám pomohl. Díky nim jsem mohla dceři spravit zuby a dát rovnátka. Teď má dcera od nadace Terezy Maxové zaplacený kroužek – tanečky. Když jsem řešila ty dluhy, tu insolvenční, tak mi pomáhala sociální pracovníce v jedné organizaci. No, my toho využili a pořád využíváme hodně.“

R3: „Využila jsem bezplatné pomoci právníků, když jsem řešila svěřeni do péče, výživné na syna a na neprovdanou matku. Pak jsem je využila ještě, když jsem řešila změnu příjmení syna.“

R4: „Já jsem žádnou pomoc nikdy neužila. Jenom když jsem řešila exekuci na výživný, tak to mi poradila pracovníce na OSPOD. Jinak jsem to nepotřebovala.“

R5: „Řešila jsem výživné úřady (OSPOD) a pak přes soud. Jinak jsem s nikým mojí situaci neřešila.“

R6: „Pomoci sociálních pracovníků jsem nevyužila. Ale využila jsem odborné pomoci psychologa. Vlastně potom, co mě opustil přítel, a narodilo se mi dítě, tak jsem docházela k psychologovi. Musela jsem tu situaci nějak zpracovat. Ale trvalo to jen chvíli.“

R7: „Využila jsem pomoci terapie a to z důvodu syndromu vyhoření v zaměstnání. Chodila jsem na terapii pravidelně a opravdu mi to pomohlo. Jiné pomoci jsem nevyužila.“

R8: „Já jsem bydlela v azyláku necelý rok. To mi hodně pomohlo. Pak jsem ještě využila tu občanskou poradnu. Řešila jsem s ní situaci po rozchodu s bývalým. Hlavně výživný a tyhle věci.“

Ze získaných dat vyplývá, že nějakou formu odborné pomoci využily všechny účastnice tohoto šetření. Největší zkušenost s podporou od dalších institucí má respon-

dentka č. 2. Respondentka využila pomoci sociálních a jiných pracovníků v různých organizacích (Rosa, Fandi mámám, u některých si nepamatuje názvy). Mimo sociální práce využívá potraviny a oblečení zdarma. Využívá také nadace (Terezy Maxové, Agrofert) na volnočasové aktivity pro dcery nebo na zdravotní péči (rovnátka). Pomoci sociálních pracovníků dále využily respondentky č. 4 a 5. Ty využily odborného poradenství poskytnutého pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí. Právní poradenství a občanskou poradnu využily respondentky č. 1, 3 a 8. Ve všech případech šlo o pomoc s řešením výživného a svěření dítěte do péče. Respondentka č. 8 využila mimo poradny ještě služby azylového domu, kde pobývala po rozchodu s partnerem. Respondentky č. 2, 6 a 7 využily odborné pomoci psychologa a terapeuta. Respondentka č. 2 řešila pomocí psychologů svou závislost na alkoholu. Respondentky č. 6 a 7 takto řešily náročnou životní situaci a u obou se povedlo tuto náročnou situaci překonat. V případě respondentky č. 6 šlo o situaci rodinnou – rozchod s partnerem a narození dítěte. V případě respondentky č. 7 šlo o situaci týkající se zaměstnání – syndrom vyhoření.

Kategorie č. 6 – Volný čas

R1: *„Moje rodina nefunguje (matka a otec) a kamarádek mám jen pár. Nemám nikoho, kdo by mi děti pohlídal. Takže nemám moc času jen sama pro sebe. Starší syn je ale už docela velký a je schopný toto mladšího chvíli pohlídat. To využívám hlavně když musím být déle v práci. Když trochu volného času najdu, tak si ráda přečtu knihu, sejdu se s kamarádkami nebo se pořádně vyspím.“*

R2: *„Já jsem hlídání nikdy nepotřebovala, protože jsem pořád doma. Nemám práci, takže můžu být s holkama pořád. To je výhoda. ... Čas jen pro sebe mám, když dám holky hlídat sestře. Někdy taky když si holky bere jejich otec, ale to málokdy. Když mám volný čas, tak chodím ráda do kina. Mám ráda filmy, takže moje kamarádka mě tam občas vezme. Jinak jsem prostě doma, koukám se na televizi a odpočívám.“*

R3: *„Já jsem dřív bydlela v Praze, ale tam jsem to nemohla finančně utáhnout, takže jsem se přestěhovala. Tady moc přátel nemám. Hlídání mám jednou za měsíc. Hlídá mi mamka, ale je nemocná. Našli jí rakovinu, takže častější hlídání nezvládne. Svůj čas trávím teda jen s malým, ale vůbec mi to nevádí. Zbožňuju přírodu, takže chodíme do lesa, a tak různě. Ted' když je malý ve školce, tak má docela pohodu. Zajímá mě vesmír,*

takže ráda čtu. Taky miluju sport. V létě jsem si byla párkrát zabruslit. Na víc nemám nárok.“

*R4: „Mám spoustu přátel. Chodíme hodně do přírody a fandit na různé sportovní zápasy, které se tu konají. Dcera dochází do Sokola a chyběla jim tam cvičitelka, tak jsem se k nim přidala a pomáhám jim s dětma. Tam jsem si našla spoustu kamarádek, které mají stejně staré děti. Často něco podnikáme a navzájem se vypomáháme s hlídáním. Nenu-
dím se, pořád mám co dělat.“*

R5: „My máme se švagrovou skoro stejně staré kluky, takže vlastně většinu času trávím s ní nebo si navzájem hlídáme. O víkendech často přijíždí kamarádka, co jsme spolu vyrůstaly a vyrazíme i s malým někde na túru. Čas sama pro sebe mám hlavně večer, když malý spí. To většinou hodně čtu, a nebo si pustím písničky a snažím se úplně vypnout.“

R6: „Já žádný volný čas nemám. Jsem stále se svým dítětem. Nemám nikoho, kdo by mi pohlídal. Takže nemám čas sama pro sebe a nerelaxuju.“

R7: „Svůj volný čas trávím se svými dětmi, s přáteli a s jejich dětmi, pokud je mají. Býváme hodně venku, v přírodě. Hledáme akce v okolí, nejlépe outdoorové. Bez dětí trávím čas jen výjimečně. Třeba jednou za měsíc mi pohlídá kamarádka, tak jdu na nějaký koncert, do divadla nebo jenom do hospody nebo na diskotéku. Nevadí mi ani sedět zavřená doma a číst si. Co se týká relaxace, tak to je pro mě dlouhá procházka nebo návštěva muzea, výstavy nebo knihovny s dětmi. A někdy i práce. Vlastně od dětí si chodím odpočinout do práce a po práci zase relaxuju s dětmi.“

R8: „Mám celkem dost kamarádek a občas se s nimi scházím. Svůj volný čas trávím nejradši cyklistikou, turistikou a šitím. Dceru si často bere její otec, takže čas pro sebe mám.“

Svůj volný čas s přáteli a známými tráví šest z osmi respondentek. Ve čtyřech z osmi případů respondentky uvedly, že nemají žádný čas samy pro sebe, který by strávily bez dětí. Dle výsledků tři z osmi respondentek nemají žádnou možnost zajistit si hlídání dětí. Pouze ve dvou z osmi případů zmínily respondentky, že jim s hlídáním dětí pomáhá otec dětí. V jediném případě respondentka uvedla, že nemá žádný volný čas na odpočinek a relaxaci.

Pro zajímavost uvádím odpovědi respondentek na mnou otázku, co je podle nich na samoživitelství pozitivního. Respondentky se ve svých odpovědích více méně shodova-

ly. Všechny respondentky vnímají na samoživitelství pozitivně jejich svobodu, samostatnost a to, že mohou vše řídit jen podle sebe a dětí. V odpovědích také se opakoval pocit hrdosti na to, že svou situaci zvládají. Ve dvou z osmi případů respondentky uvedly, že jediné, co je na samoživitelství negativního, je jejich špatná finanční situace.

R1: *„Je to hodně těžké, ale měla jsem štěstí na cizí lidi, kteří mi pomohli a poradili mi. Pomohli mi a já se posunula dál. Dost mě to naučilo. Teď už dokážu spoustu věcí sama a vlastně k sobě nikoho nepotřebuju. Jsem za to moc vděčná. Jediný čeho chci do budoucna dosáhnout, je abych byla já a moji kluci šťastní.“*

R2: *„Já jsem ráda, že jsem se zbavila bývalého manžela. Popravdě ho teď nemůžu ani vidět. Měla jsem ho opustit mnohem dřív. Možná bych na tom teď byla líp. Neměla bych ty šílený dluhy. Byla jsem blbá. Takže teď jsem jen s holkama a je to dobrý. Jsem ráda za tu svobodu. Nikomu nemusím nic vysvětlovat. Nemusím čekat, s jakou náladou přijde z práce. Jsem jen s holkamaa můžu dělat všechno jen pro ně. Blbý jsou ale ty peníze. Fakt mám problém to sama utáhnout. Bolí mě srdce, když holkám nemůžu koupit, co chtějí.“*

R3: *„Pozitivní je to, že sbírám ponožky jen po svém synovi. Dělán si legraci. Kdybyste se mě zeptala, co je na samoživitelství nevýhoda, tak to jsou určitě finance. Ale co je pozitivní, je těžší otázka. Já jsem šťastná, že mám svého syna a že jsem dokázala od bývalého odejít a dát malému bezpečné dětství. Jsem fakt ráda, že jsem to dokázala. A i když je to někdy dost těžký, tak já a malej to zvládneme. Pořád se učím a jsem pořád silnější.“*

R4: *„To je hodně těžká otázka. U mě je to asi to, že jsem si uvědomila vlastní hodnotu. Jsem na sebe pyšná, co všechno jsem dokázala. Vážně Vám to srovná priority.“*

R5: *„Vlastně zjistíte, že těch samoživitelek je víc a existují různé skupiny (na sociálních sítích), kde si můžete najít kamarádku, se kterou můžete trávit čas nebo se i psychicky podpořit. Takže je pro mě docela pozitivní, že nejsem jediná.“*

Jinak je to určitě to, že se mohu na 100% věnovat mému synovi. Nikdo mě nepeskuje, že není naklizeno a navařeno. Mám svoje tempo, nikdo mě neomezuje. A určitě nejvíc to, že mě samoživitelství posílilo a stala se ze mě silná osobnost. Dokážu zvládnout i ty nejhorší chvíle a jsem pyšná sama na sebe, že můj syn nikdy nestrádal a strádat nebude. Jsem schopná se o něj postarat, aniž by mi někdo vyčetl, že nám musel pomoci.“

R6: *„Pozitivního? Že mi do toho nikdo nekecá.“*

R7: „Pro mě pozitivní popravdě úplně všechno. Nemusím se nikomu z ničeho zpovídat. Mám starosti jen o děti a jen jim jsem zodpovědná za svá rozhodnutí. Poznala jsem, že to, že naše děti jsou největšími učiteli, není jen fráze. Před nimi jsem neměla sebevědomí, bála jsem se změn. Díky dětem, výdajům za ně a absenci alimentů jsem mohla přijmout mojí současnou práci, protože mě hnala vidina peněz i kariérního postupu. Podmínkou však bylo, že budu muset zvládnout cizí jazyk. S partnerem za zády bych zůstala doma nebo bych pracovala za poloviční plat, protože bych nic měnit nemusela. Můj strach z dojíždění a jazykové bariéry by v tomto případě vyhrál. Naučila jsem se žít sama sebou. Už nemám potřebu navazovat vztahy, abych nebyla sama, utíkat každý víkend mezi lidi, aby na mě neřvalo to ticho doma. Vážím si sama sebe a jsem na sebe pyšná. Samoživitelství mě naučilo pokoře, vděku a vědomí, že nic není samozřejmé.“

R8: „To je asi nejtěžší otázka, kterou jsem kdy dostala. Pozitivně vidím třeba to, že si člověk uvědomí spoustu věcí a to mu může pozitivně změnit život. U mě to tak bylo. To jde samozřejmě ale jen pokud má člověk štěstí na bytovou situaci, druhého rodiče, školu a dobré pracovní zařazení. Hlavně aby máma nemusela dítě šidit na úkor samoživitelství.“

8. Diskuze

První výzkumnou otázkou této práce je, **zda matky samoživitelky dostávají pravidelně výživné na své nezletilé/nezaopatřené dítě**. Dle získaných dat nedostávají výživné na své děti čtyři z osmi respondentek. V jednom z těchto případů matka tuto situaci nijak neřeší. V dalším případě respondentka uvedla, že na otce dětí podala už druhé trestní oznámení z důvodu neplnění vyživovací povinnosti. Výsledkem prvního trestního oznámení je osmi měsíční podmíněné odsouzení otce. Situace se však nijak nezlepšila a matka tak podala druhé trestní oznámení, které je v současné chvíli v řešení. V tomto případě již otci hrozí trest odnětí svobody. Otázkou zůstává, zda trest odnětí svobody nějak vyřeší dluh otce vůči dítěti. V dalších dvou případech neplacení výživného by mělo být výživné dle soudního rozsudku otci strháváno exekučně. Obě respondentky však uvedly, že otec je nezaměstnaný a výživné mu tak nemá být z čeho strženo. Obě respondentky situaci nijak dál neřeší, protože žádné další řešení nevidí. V těchto případech by byl ideálním řešením návrh na změnu zákona současné ministryně práce a sociálních věcí Jany Maláčové. Jde o návrh zálohovaného výživného, kdy by v případě neplacení výživného otcem dostávala matka výživné od státu a stát by poté dluh po otci dále vymáhal. Tento návrh je detailněji popsán v teoretické části této práce v kapitole Výživné na nezletilé/nezaopatřené dítě.

V případě respondentek č. 2 a 3 hraje neplacení výživného zásadní roli v jejich finanční situaci. Obě respondentky uvedly, že jejich finanční situace není dobrá a výživné by mohlo jejich situaci podstatně zlepšit. V případě respondentek č. 4 a 7 je finanční situace, i přes neplacení výživného, lepší. Obě respondentky jsou však zaměstnané a respondentka č. 4 uvedla, že musí mít dokonce několik brigád, aby situaci finančně zvládala. Respondentka č. 7 je zaměstnaná v zahraničí (Německo), kde má vyšší plat, ale musí se potýkat s jazykovou bariérou a časově náročným dojížděním do zaměstnání. Je logické, že pokud v domácnosti chybí příjem otce dětí nebo jeho výživné, musí matka svůj vlastní příjem znásobit, aby byla finanční situace domácnosti přijatelná. Z toho však vyplývá, že matka přichází o čas, který by mohl strávit s dětmi a o svůj volný čas.

Ve dvou z čtyř případů, kdy matky výživné na své děti dostávají, je výživné otci strháváno exekučně přímo z platu. Respondentka č. 1 řešila vymáhání výživného s pomocí občanské poradny a právního poradenství. Respondentka č. 5 řešila problém s výživným s orgánem sociálně právní ochrany dětí.

Tabulka č. 3 – výživné na nezletilé/neopatřené dítě

	Placení výživného	Způsob placení/řešení situace
R1 – starší dítě	ANO	placeno exekučně
R1 – mladší dítě	ANO	otec platí sám
R2 – obě děti	NE	respon. situaci neřeší
R3	NE	podána 2 trest. oznámení
R4	NE	mělo by být placeno exekučně, otec nezaměstnaný
R5	ANO	placeno exekučně
R6	ANO	otec platí sám
R7 – obě děti	NE	respon. situaci neřeší
R8	ANO	otec platí sám

Druhou otázkou výzkumu je, zda matky samoživitelky pobírají sociální dávky. Sociální dávky pobírají čtyři z osmi respondentek tohoto šetření. Respondentka č. 2 pobírá invalidní důchod z důvodu amputace ruky po autonehodě. Dále pobírá příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory (II. pilíř sociálního zabezpečení). Respondentka č. 2 během rozhovoru několikrát zmínila, že trpí nedostatkem financí. Respondentka je totiž schopná z příjmů dávek a občasných brigád zaplatit pouze nutné náklady na bydlení a splátku insolvence. Na další výdaje respondentce finance spíše nezbývají, a přesto nemá nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi (III. pilíř sociálního zabezpečení), protože při posuzování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi se nepřihlíží na výdaje související se splácením dluhů. Finanční tíseň vyjádřila také respondentka č. 3. Ani tato respondentka nemá nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi, protože pobírá podporu v nezaměstnanosti z I. pilíře sociálního zabezpečení a její příjmy jsou tedy pro dávky III. pilíře moc vysoké. Mimo podpory v nezaměstnanosti pobírá žena příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Respondentka však nedostává výživné na své nezletilé dítě a není schopná pokrýt nutné výdaje a je nucena využívat půjček od svých přátel. Respondentka č. 4 pobírá pouze přídatky na své děti ze systému

státní sociální podpory ve výši 910,- Kč. Vzhledem k tomu, že respondentka má stabilní zaměstnání, tak je její finanční situace podstatně lepší i přestože nedostává pravidelně výživné na dítě. Respondentka však během rozhovoru vzpomínala na doby před tím, než získala zaměstnání, kdy se nacházela ve finanční tísní a měla např. jen 50,- Kč na den. Po získání zaměstnání se situace zásadně zlepšila. Respondentka č. 8 pobírá rodičovský příspěvek ze systému státní sociální podpory. Mimo to respondentka dostává pravidelně výživné na dítě a její finanční situace je uspokojivá.

Z výsledků vyplývá, že sociální dávky jsou pro respondentky s nízkým příjmem zásadní pomocí, ale nedokážou vyrovnat chybějící příjem muže v rodině. V případech, kdy matka pobírá sociální dávky a zároveň výživné na dítě, je její finanční situace podstatně lepší. V nejlepší finanční situaci se nachází matky, které mají stabilní zaměstnání, a zároveň dostávají pravidelně výživné na své dítě.

Třetí výzkumná otázka této práce se týká toho, **jaké pomoci matky samoživitelky využívají se strany rodiny, blízkých, státu či neziskových organizací.** Pomoc rodiny využívá pět z osmi respondentek. Ve čtyřech z těchto případů jde o pravidelné hlídání/vyzvedávání dětí. Pouze v jediném případě respondentka (R4) využila finanční pomoci formou peněžní půjčky od svého otce.

Pomoci blízkých (přátel) formou hlídání dítěte využívají tři z osmi respondentek. V jednom případě respondentka (R3) uvedla, že využívá pomoci svých přátel formou peněžních půjček. Pouze dvě z osmi respondentek využívají pomoci otce dítěte formou hlídání dítěte. Zbývajících šest respondentek uvedlo, že otec nejvíce o dítě zájem.

Pomoc státu formou sociálních dávek využívají čtyři z osmi respondentek. V šesti případech respondentky využily pomoci sociálních služeb či neziskových organizací. Šlo například o občanské poradny, právní poradenství, pomoc sociálních pracovníků OSPOD, azylový dům, organizace Rosa atd. Dvě zbývajících respondentky (R7, R8) využily odborné pomoci psychologa a terapeuta.

Nejvíce odborné pomoci využívá respondentka č. 2. V minulosti pravidelně navštěvovala organizaci Rosa, kde řešila svůj problematický vztah s bývalým mužem. Další organizace (název některých si nepamatuje) využívá k získávání potravin a oblečení zdarma. Využívá také projekt Fandí mámám, který ji podporuje materiálně (zimní boty pro dcery apod.). K finanční podpoře využila také nadaci Terezy Maxové (úhrada zájmového kroužku dcery) a Agrofert (nadstandardní lékařská péče pro dceru – rovnátka).

Respondentka také využila pomoci Psychiatrické nemocnice Bohnice, kde se již 2krát léčila z alkoholické závislosti. Jedná se o jedinou respondentku, která žije na území hlavního města Prahy, což může být důvodem, proč využila ze všech respondentek nejvíce odborné pomoci. Na území hlavního města Prahy je tato pomoc více dostupná než v menších městech.

Čtvrtá výzkumná otázka této práce zjišťuje, **zda se matky samoživitelky setkávají s diskriminací na trhu práce**. Dle výsledků se s diskriminací na trhu práce setkaly dvě z osmi respondentek. V jedno z těchto případů však respondentka (R3) nedokáže vyhodnotit, zda šlo v jejím případě o diskriminaci. Konkrétně uvádí: *„No s diskriminací jsem se přímo nesetkala. ... Ale skoro pokaždé jsem na pohovoru slychávala, že budu mít nemocný dítě a budu si muset vzít volno. Nevím, jestli je to jako diskriminace.“* Důvodem může být, že si respondentka nechce připustit, že by mohla být kvůli její situaci diskriminována. Respondentka je nezaměstnaná a zaměstnání stále aktivně hledá. V druhém případě dohnala diskriminace respondentku (R6) k tomu, že pracuje jako OSVČ. V jednom z osmi případů respondentka (R1) uvedla, že se s diskriminací neseťkala, ale její zaměstnavatel má problém s tím, když si kvůli dětem musí vzít v zaměstnání volno, což může být pro matku velmi stresující. V jednom z osmi případů respondentka (R7) uvedla, že se naopak díky samoživitelství setkala v bývalém zaměstnání v ČR a nyní i v Německu s výhodami (upravená pracovní doba atd.). Jde o ideální příklad, který by neměl být pouhou výjimkou a měl by se v naší společnosti stát standardem.

Poslední **pátá výzkumná otázka** této práce se týká **vlivu samoživitelství na volný čas matek**. V pěti z osmi případů si respondentky mohou zajistit hlídání a mohou tak strávit alespoň občasně volný čas bez dětí. V šesti z osmi případů tráví respondentky svůj volný čas s přáteli či známými a udržují tak důležité sociální kontakty. Způsoby trávení volného času jsou u respondentek velmi podobné, nejčastěji jde o sportovní nebo odpočinkové aktivity. Trávení volného času kulturou (koncerty, divadlo, výstavy) uvedla pouze respondentka č. 7. Důvodem může být nedostatek financí, protože ostatní respondentky uvedly pouze bezplatné nebo nízkonákladové aktivity.

Další poznatky

Souvislosti můžeme nalézt také v odpovědích respondentek na jejich dětství. Pouze dvě z osmi respondentek mají zkušenost s úplnou a funkční rodinou. V dalších případech respondentky mluvily o hádkách, nefunkčním vztahu rodičů, násilí a v jednom

případě bylo důvodem neúplné rodiny úmrtí otce. Jedná se o velmi nízký počet respondentek, které pochází ze zdravého rodinného prostředí. Pro děti pocházející z neúplné nebo nefunkční rodiny může být v dospělém věku náročnější nalézt a budovat funkční partnerský vztah a poskytnout svým dětem zdravé rodinné prostředí. Důvodem může být to, že těmto dětem chybí zdravé vzory chování otce a matky a jejich vzájemného vztahu. Dalším důvod může být potřeba dětí toto nezdravé rodinné prostředí co nejdříve opustit. Tyto děti pak mohou na prahu dospělosti (někdy i dříve) rodiče opustit a snažit se osamostatnit. S tím často souvisí předčasný odchod těchto dětí ze systému vzdělávání (např. se jim nepodaří dokončit střední vzdělání) nebo brzké těhotenství. Svou situaci tak popisuje respondentka č. 1, která se svou matku popsala jako alkoholičku a otce jako násilníka, který bil její matku, ji i její sestru: „... *já už měla brzo 18 a otěhotněla jsem s prvním mužem. Už jsem o tom přemýšlela. Chtěla jsem se asi co nejdřív dostat z této rodiny pryč a udělat si vlastní, ale špatný výběr.*“ Všechny respondentky (s výjimkou respondentky č. 6) uvedly, že opustily svého manžela/partnera, protože jejich vztah z nějakého důvodu nefungoval (drogová závislost, násilí, nepochopení atd.). Respondenty se tak rozhodly, že budou dítě vychovávat samotné (se všemi důsledky), než aby vystavovaly své dítě nefungujícímu vztahu a nezdravému rodinné prostředí. Může jít i o ponaučení z negativní zkušenosti z dětství.

Při rozhodnutí opustit partnera a vychovávat dítě sama řeší matky nejčastěji otázku bydlení a financí. V tomto šetření se všem respondentkám povedlo situaci s bydlením vyřešit. Pouze respondentka č. 8 uvedla, že po rozchodu s partnerem musela odejít do azylového domu. Větším problémem byla pro respondentky finanční situace. Tři z osmi respondentek (R2, R3, R5) vyjádřily finanční tíseň a situace každé z nich je přitom trochu odlišná. Respondentka č. 2 se nachází ve finanční tísní z důvodu toho, že nedostává výživné na své dcery, má zdravotní hendikep, který jí ztěžuje hledání zaměstnání a splácí vysoké dluhy. Respondentka má vysoké dluhy z doby, kdy žila se svým bývalým manželem a otcem dětí. Tento muž bral drogy, choval se násilně, a přestože chodil do zaměstnání, nedával své manželce žádné peníze a ta se pak postupně dostala do dluhů. Její finanční situace by nyní byla pozitivnější, kdyby dostávala pravidelně výživné na dcery a nemusela splácet dluhy, které má i z důvodu lakomství svého bývalého partnera. Díky insolvenčnímu řízení splácí respondentka pouze 30% všech svých dluhů a má tak naději na zlepšení finanční situace. Respondentka v rozhovoru uvedla, že kdyby opustila svého bývalého muže dříve, nemusela by se dostat do takových dluhů a měla by se nyní lépe.

V tomto případě by finanční i sociální situace rodiny mohla být ještě horší, kdyby respondentka setrvala v patologickém vztahu.

Respondentka č. 3 také opustila svého bývalého partnera z důvodu drogové závislosti a násilného chování, přestože věděla, že její finanční situace bude náročná. Respondentce skončila rodičovská dovolená a nyní je nezaměstnaná. Výživné respondentka nedostává a z tohoto důvodu podala na bývalého partnera trestní oznámení. Trestní oznámení může vést k tomu, že bývalý partner dostane trest odnětí svobody. Finanční tíseň respondentky to však nevyřeší. Respondentka má dluh na zdravotním pojištění, který je nyní 15.000,- Kč a vzhledem ke své finanční situaci ho nezvládá splácet. Dluh tak bude kvůli úrokům stále růst a respondentka se tak může dostat do velkých dluhových problémů. Nadějí respondentky na zlepšení její situace je nalezení zaměstnání.

Respondentka č. 5 dostává pravidelně výživné díky exekučnímu příkazu. Dále pobírá rodičovský příspěvek a přivydělává si práci z domova. I přes finanční tíseň respondentka vnímá jako dobré rozhodnutí opustit partnera z důvodu jeho patologického chování. Podobný postoj mají i dvě předchozí respondentky. Všechny tři uvedené respondentky mají naději na zlepšení situace, pokud se jim podaří najít stabilní zaměstnání (v případě respondentky č. 5 to bude po skončení rodičovské dovolené) a ve všech třech případech bylo samoživitelství ideálním řešením patologického vztahu s partnery.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo přiblížit sociální situaci matek samoživitelek. Sociální situace zahrnuje finanční situaci, bytovou situaci, zaměstnání, sociální vztahy a volný čas. Sociální situace matek samoživitelek byla teoreticky přiblížena v první (teoretické) části práce. Zde jsem vycházela z odborné literatury a vlastních poznatků. V druhé (praktické) části práce jsem sociální situace matek samoživitelek přiblížila konkrétněji pomocí šetření. Šetření bylo provedeno pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru s 8 respondentkami při kterém jsem se jich ptala na vše, co do sociální situace spadá.

Na základě hlavního cíle jsem si stanovila další 3 dílčí cíle. Prvním dílčím cílem je popis možností pomoci pro matky samoživitelky. Tento dílčí jsem splnila v teoretické části této práce v kapitole Systém pomoci matkám samoživitelkám. V kapitole jsem popsala systém sociálních dávek ve 3 pilířích sociálního zabezpečení. Dále jsem popsala, jaké sociální služby a neziskové organizace se věnují pomoci matkám samoživitelkám.

Druhým dílčím cílem práce bylo zjistit, zda jsou matky samoživitelky ve finanční tísní. Finanční tíseň byla pro tuto práci stanovena jako situace, kdy matce po zaplacení nákladů na bydlení nezůstává dostatek financí na další výdaje. Tuto finanční tíseň pocítují tři z osmi respondentek (R2, R3). Respondentka č. 2 uvedla, že se svými dvěma dcerami žije pouze z invalidního důchodu, příspěvku na bydlení a výdělku z občasných brigád. Respondentka také uvedla, že kvůli svému hendikepu nemůže najít stabilní zaměstnání, a proto je již mnoho let závislá na takto nízkém příjmu. Výživné na nezletilé dcery respondentka nedostává. Respondentka v rozhovoru popisovala těžkou finanční tíseň, kterou řeší pomocí neziskových organizací a další projektů, které její rodinu materiálně podporují především potravinami a oblečením. Respondentka také uvedla, že v situacích, kdy s dcerami opravdu neměly co jíst, prosila o jídlo v nedalekém kostele. Vzhledem k velmi náročné situaci, která byla velmi vážná už v době soužití s bývalým manželem a otcem dcer, je respondentka velmi vyčerpaná a situaci řeší pomocí občasného pití alkoholu. Z alkoholové závislosti se léčila již dvakrát v Psychiatrické nemocnici Bohnice. Druhá z respondentek (č. 3), která se nachází ve finanční tísní, uvedla, že jí nezůstávají finance ani na nutné výdaje (bydlení, poplatek v mateřské škole). Respondentka situaci řeší pomocí finančních půjček od přátel, které není schopna v současné chvíli splatit. Respondentka si aktivně hledá zaměstnání, avšak sama přiznává, že jako

samoživitelka není pro zaměstnavatele atraktivní. Výživné na nezletilého syna respondentka nedostává. Finanční tíseň, kterou pocítují tyto respondentky, může být pro mnoho z nás skoro nepředstavitelná. Z výsledků šetření vyplývá, že matky samoživitelky mohou být ve finanční tísní, a to především v případě, kdy jsou nezaměstnané a nedostávají pravidelně výživné na své nezletilé/nezaopatřené dítě. Finanční situace respondentek, které byly zaměstnané, a ještě pravidelně dostávaly výživné na nezaopatřené dítě, byla uspokojivá a děti v těchto rodinách nijak nestrádaly.

Posledním dílčím cílem práce bylo zjistit, zda jsou matky samoživitelky diskriminované na trhu práce. Obecně je známo, že ženy mají na trhu horší postavení než muži, a to především právě z důvodu mateřství. Matky samoživitelky jsou touto diskriminací ohroženy ještě více. Dle výsledků šetření se s diskriminací na trhu práce setkaly 2 z 8 respondentek. Jedna ze zmiňovaných respondentek (č. 6) byla kvůli diskriminaci donucena začít pracovat jako OSVČ a druhá z respondentek (č. 3) zaměstnání stále aktivně hledá. Zajímavým výsledkem bylo, že jedna z respondentek uvedla, že měla v zaměstnání díky samoživitelství výhody – upravená pracovní doba. Výsledky plynoucí z naplnění tohoto cíle můžeme považovat za vcelku pozitivní a dá se předpokládat, že postavení matek samoživitelek se v naší společnosti bude stále zlepšovat a budou se moct plně zapojit do pracovního procesu.

Jako možné způsoby řešení náročné situace matek samoživitelek navrhuji např. zálohované výživné navrhované ministryní Janou Maláčovou, rozšíření nabídky zaměstnání ideálních pro matky samoživitelky – zkrácený úvazek, flexibilní pracovní doba, možnost práce z domova nebo zastupitelná pracovní pozice. Dalším možným řešením by mohlo být jejich zvýhodnění při testování nároku na sociální dávky či při poskytování obecních, magistrátních nebo sociálních bytů. Matky samoživitelky by také mohly mít nárok na snížené ceny za volnočasové aktivity pro děti (zájmové kroužky, letní tábory apod.).

Tato práce měla také můj osobní cíl a tím byla osvěta v tomto tématu. Konkrétně bylo mým cílem přiblížit lidem jaká je sociální situace matek samoživitelek a jak těžké to vlastně ve skutečnosti mají. Doufám, že naše společnost bude pokračovat v podpoře těchto žen a že v budoucnu nebudou skupinou ohroženou sociálním vyloučením jen proto, že vychovávají své děti samy.

Seznam literatury

Odborná literatura

- FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. 2010. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2., aktualiz. vyd. Praha: WoltersKluwer Česká republika, 2010. Právní rukověť (WoltersKluwer ČR). ISBN 978-80-7357-586-1
- FUČÍK, Petr. 2013. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6093-7
- HAMPLOVÁ, Dana. 2007. *Děti na psí knížku?: mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR. ISBN 978-80-7330-128-6
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 2. dopl. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4
- MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, Michaela. 2009. *Rodina a práce: jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-615-5
- MAŘÍKOVÁ, Hana, Alena KRÍŽKOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ. 2012. *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Gender sondy. ISBN 978-80-7330-206-1
- MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2
- MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9
- MATOUŠEK, Oldřich. 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2
- MINUCHIN, Salvador. 2013. *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0371-1
- SINGLY, François de. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1

- SIROVÁTKA, Tomáš, ed. 2006. *Sociální vyloučení a sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-4225-7

Internetové zdroje

- *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2019-10-11]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/>
- *Asociace neúplných rodin* [online]. [cit. 2019-10-08]. Dostupné z: <https://www.anr.cz/>
- *Barevný svět dětí: projekt Kámoš* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.barevnysvetdeti.cz/pro-rodiny/>
- *Fandi mámám* [online]. [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: <http://www.fandimamam.cz/>
- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. 2011. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice*. [online]. [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf
- *Klub svobodných matek* [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://klubsvobodnychmatek.cz/>
- *Lata: Rodina (k) sobě* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <http://www.lata.cz/sluzby/rodina-k-sobe/>
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2019-10-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí. Děti jako oběti nezodpovědnosti jednoho z rodičů? Ministryně Maláčová má řešení – zálohované výživné* [online]. 2. 10. 2019, 2 [cit. 2019-11-11]
- *Občanský zákoník: Rodinné právo* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
- SIROVÁTKA, Tomáš a Pavel KOFROŇ a spol. 2005. *Příjmová chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice a srovnání se zeměmi EU: (výzkumná zpráva z projektu Monitorování chudoby)* [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/5092631-Tomas-sirovatka-pavel-kofron-miroslava-rakoczyova-ondrej-hora-robert-trbola.html>

- *Vaše výživné* [online]. [cit. 2019-09-29]. Dostupné z: <https://www.vasevyzivne.cz/potrebuji-poradit/>
- *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.: §65* [online]. [cit. 2019-10-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast3>
- *Zákoník práce* [online]. [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Seznam příloh

1. vzorový rozhovor
2. leták organizace Barevný svět dětí – projekt Kámoš – nezisková organizace věnující se práci s rodinami
3. leták organizace Lata nezisková organizace věnující se práci s rodinami

1. příloha – vzorový rozhovor

Kolik je Vám let?

„Čtyřicet.“

Kde žijete?

„V Praze.“

Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

„Jsem vyučená.“

Kolik máte dětí?

„Mám dvě dcery.“

V kolika letech jste poprvé otěhotněla?

„V 25 letech. Teda jako otěhotněla jsem v 24 letech a ve 25 letech jsem ji porodila.“

Co vedlo k tomu, že děti vychováváte sama?

„Já jsem žila normálně s otcem holek. Byli jsme manželé. Bylo to klidné manželství. Přišla první dcera, druhá dcera. Vlastně ještě než jsem otěhotněla s první dcerou, měla jsem tu autonehodu a přišla jsem o ruku. To byla vlastně první taková velká událost v tom mém životě. Potom co se nám narodila druhá dcera, tak manžel mi přestal dávat peníze. Já jsem měla jenom rodičák a z toho jsem platila všechno. Přitom on chodil do dvou prací a peníze žádné. Takže jsme začali mít dluhy a přišli jsme o první byt. Našli jsme si teda nový byt. Jo a vlastně ještě v tom prvním bytě jsme byli bez elektřiny, 3 měsíce. To bylo strašný. Učila jsem se dělat všechno bez elektřiny – praní v takovém to bubnu a podobě. To bylo pro mě hodně psychicky náročný. To bylo v lednu, v únoru. Teďka holka škola, úkoly. Bez té elektřiny. To bylo strašný.“

Pak jsme se přestěhovali do nového bytu. Tam jsme o něj taky přišli. Ex mi nedával žádný peníze. Já jsem veškerý důchod můj dávala na nájem a on to měl doplatit a kupovat jídlo. Nedával mi nic. Školka nebyla zaplacená, holce obědy – vůbec. To bylo hodně psychicky náročný. A potom jsme se přestěhovali do třetího bytu. Všude dluhy, i v tom třetím bytě, protože opět neplatil a opět nám vypli elektřiku. Ale v létě, to už bylo v pohodě.

Všechny ty dluhy šly na mě. Všechno – exekuce, banky. Všechno na mě a já to musela řešit. Já jsem v té době popíjela, takže to všichni dávali za vinu mě. Když jsme přišli o ten poslední byt, tak jsme se rozešli. Ještě předtím vlastně začalo to fyzický násilí. On mi jednou dal facku a já mu jí vrátila. To jsem neměla dělat. Ten mě zmydlil. A to se několikrát opakovalo. Já jsem potom odešla s holkama k mámě a bejvalej ke tchýni. A tím se to rozseklo. V té době jsem taky zjistila, že bejvalej bral drogy. Já jsem sice popíjela, ale rodič, kterej bere? Já jsem v tu chvíli nevěděla, co mám dělat dřív. Jestli rozvod, osobní bankrot, jít do azyláče. A tehdy jsem to neustála a poprvé se nechala zavřít do Bohnic.“

Jaké bylo Vaše dětství? Vyrůstala jste v úplné rodině?

„Moje rodiče spolu byli celý život. Táta už zemřel. To bylo v roce 2011. Do té doby byli spolu, ale absolutně to nefungovalo. Táta pil. Ono se říká, že ten alkohol se může dědit a když pije táta, tak jsou k tomu dcery taky náchylnější. Tak možná proto ten můj problém. Máma je taková... No, nerozumíme si. Vlastně skoro pořád se hádáme. Já to teď mám podobně se svojí starší dcerou. Jako bysme spolu nedokázaly komunikovat. Doufám, že nedopadneme jako já s mojí mámou. Mám ještě sestru a bratra. Máme docela hezkej vztah. A dětství... No, asi normální. Naši se jen dost hádali.“

Máte zaměstnání? Jaké?

„Práci bohužel nemám. Občas chodím na nějaký brigády, ale stálou práci bohužel ne.“

Setkala jste se někdy s diskriminací při hledání práce kvůli tomu, že jste samoživitelka?

„Já jsem si nikdy stálou práci nenašla. Nemyslím ale, že to je kvůli tomu, že jsem sama s holkama. Můj problém je spíše ta ruka. Když si to tak vezmete, tak já s tou rukou od rána bojuju. Vlastně od týhvile co se probudím, až do večera bojuju s tou rukou. Naučila jsem se skoro všechno dělat jenom jednou rukou, ale pracovat, to mi nikdy nevyšlo.“

Jaká je Vaše nynější bytová situace?

„Žiju v pronájmu s holkama. Je to takový... No, nechci říct holobyt, ale máme takový starší nábytek. Na tohle mi peníze bohužel nezbyvají. Nám to ale stačí.“

Jaká je Vaše finanční situace? Dostáváte pravidelně výživné na své nezletilé dcery?

„No finančně je to strašný. Jak jsem říkala, nikdy jsem nenašla stálou práci. Víte co, bez té ruky to není jednoduchý. Občas mám ale nějaký brigády. Bejvalej neplatil výživný na

holky nikdy. Exekučně mu to strhnout nemůžou, protože nechodí do práce. Dál to nijak neřeším. Z něj bych stejně nic nedostala. Beru invalidní důchod a příspěvek na bydlení. Z toho vlastně s holkama žijeme. No a ještě to, co se mi občas povede vydělat na brigádách. Je to opravdu málo. Někdy se stalo, že jsem neměla co dát holkám k jídlu. Chodila jsem pro jídlo do kostela nebo tu potravinovou banku hodně využíváme. I pro oblečení občas chodím na Charitu.

Já jsem měla s bejvalým ty šílený dluhy. Vyhlásila jsem osobní bankrot, takže teď jsem v insolvenci a splácím to. Budu to splácet ještě dva roky. Potom bude snad líp. Víte co, třeba na hmotný nouzi je nezajímá, že platíte dluhy. Oni k tomu vůbec nepřihlíží. Ale řeknu Vám, že je to fakt strašný. Není nic horšího, než když Vás Vaše děti prosí, abyste jim něco koupila, a Vy prostě nemáte. Já jsem doufala, že budu mít od holek nějakou podporu nebo pochopení, ale ony se vztekají, když jim něco nekoupím. Je to strašný. Občas mám pocit, že už nemůžu. “

Zvládáte ušetřit rezervu na nečekané výdaje?

„Určitě ne. Nemám z čeho. “

Pomáhá Vám někdo s dcerami? Např.: hlídání, vyzvedávání ve škole.

„Já jsem hlídání nikdy nepotřebovala, protože jsem pořád doma. Nemám práci, takže můžu být s holkama pořád. To je výhoda. Holky jezdí občas na hlídání k mojí sestře a někdy si je bere jejich otec, ale to opravdu málo. “

Jak samoživitelství ovlivňuje Váš volný čas?

„Čas jen pro sebe mám, když dám holky hlídat sestře. Někdy taky když si holky bere jejich otec, ale to málokdy. Když mám volný čas, tak chodím ráda do kina. Mám ráda filmy, takže moje kamarádka mě tam občas vezme. Jinak jsem prostě doma, koukám se na televizi a odpočívám. “

Využila jste někdy odborné pomoci psychologů, sociálních pracovníků (např.: sociální služby, neziskové organizace)?

„Já jsem využila pomoc psychologů i různých organizací. Vlastně už 2x jsem byla v Bohnicích na léčení s alkoholem. Pak jsem chodila do tý Rosy pro ty týraný ženy. Tam mě toho hodně naučili. Vlastně až tam mi vlastně vysvětlili, že to, v čem jsem žila, nebylo normální. Já jsem v tom žila, tak mi to přišlo normální, ale nebylo. A oni mi to vlastně vysvětlili a taky se snažili mi zvýšit sebevědomí. Tam jsem chodila rok. Hodně mi taky

pomohlo to Fandi mámám. Ty nám pomohli hlavně jako materiálně. A jedna paní z toho nám pomáhá do teď, protože ví, jak na to jsme. Zrovna teď se mi ozvala a dala nám 3.000,- na zimní boty pro holky. Takhle nám pomáhá už asi 3 roky. Za to jsem strašně vděčná, strašně. Pomáhá nám ještě jedna organizace. Já si nepamatuju, jak se to jmenuje. Ty nám dávají jídlo a minulý rok mi zaplatili i tábory pro holky. Pro oblečení chodím někdy na Charitu, když je potřeba. A pak... Já už nevím. To byly furt nějaký organizace. Pak Agrofert nám pomohl. Díky nim jsem mohla dceři spravit zuby a dát rovnátka. Teď má dcera od nadace Terezy Maxové zaplacený kroužek – tanečky. Když jsem řešila ty dluhy, tu insolvenční, tak mi pomáhala sociální pracovníce v jedné organizaci. No, my toho využili a pořád využíváme hodně.“

Co je podle Vás na samoživitelství pozitivního?

„Já jsem ráda, že jsem se zbavila bývalého manžela. Popravdě ho teď nemůžu ani vidět. Měla jsem ho opustit mnohem dřív. Možná bych na tom teď byla líp. Neměla bych ty šílený dluhy. Byla jsem blbá. Takže teď jsem jen s holkama a je to dobrý. Jsem ráda za tu svobodu. Nikomu nemusím nic vysvětlovat. Nemusím čekat, s jakou náladou přijde z práce. Jsem jen s holkamaa můžu dělat všechno jen pro ně. Blbý jsou ale ty peníze. Fakt mám problém to sama utáhnout. Bolí mě srdce, když holkám nemůžu koupit, co chtěj.“

2. příloha - leták organizace Barevný svět dětí – projekt Kámoš

PROJEKT KÁMOŠ

Již od roku 2005 podáváme pomocnou ruku
rodinám, které to potřebují.

KÁMOŠI

V Barevném světě dětí mám svého velkého Kámoše, který mě podporuje, pomáhá mi se školou, hraje si se mnou a objevuje se mnou mé dovednosti a zájmy.

SCHŮZKY

S mým Kámošem se vidáme 1 - 2x za týden v Barevném světě dětí a věnujeme se předmětům, ve kterých se chci zlepšit. Můžeme si také zahrát fotbalík, různé deskovky, zažonglovat si nebo něco vytvořit, namalovat.

VOLNOČASOVKY

Jednou za měsíc chodíme na různé volnočasovky - třeba do bazénu nebo do kina. Společně s dalšími Kámoši také můžu jezdit na víkendové výlety a v létě na tábor.

PODPŮRNÉ SLUŽBY

Mně a mé rodině zdarma pomáhá sociální pracovníce, terapeuti a další odborníci.

KONTAKT:

Koordinátor projektu Kámoš:
732 857 225 / kamos@barevnysvetdeti.cz
Pod Nuselskými schody 3, Praha 2

BAREVNÝ SVĚT DĚTÍ

3. příloha - leták organizace Lata

Vize
Naší vizí je společnost, ve které jsou rodiny a dospívající schopni zvládnout svoji nepříznivou nebo ohrožující situaci samostatně.

Poslání
Vrstevnickou podporou a dalšími specifickými službami pomáháme dospívajícím a rodinám zvládat jejich nepříznivou nebo ohrožující situaci a posilujeme jejich samostatnost.

Hodnoty
Individuální a nedirektivní přístup
Věra v možnost změny prostřednictvím vztahu
Odpovědnost každého za svůj život ve vztazích
Solidarita a vzájemnost
Dobrovolnost zapojení klientů, dobrovolníků
Transparentnost a otevřenost

Ve dvou se to lépe táhne je vrstevnický mentoringový program pro mladé lidi ve věku 13-26, kterým pomáháme skrze pravidelný kontakt s dobrovolníkem (18-30let) hledat cestu, jak překonat náročné situace v dospívání, jak posílit zdravé sebevědomí, rozvíjet schopnost přijmout zodpovědnost za své jednání, komunikovat s okolím a trávit volný čas smysluplně tím, co mladé lidi baví. Věříme, že každý v dospívání potřebuje někoho, kdo jej přijímá takového, jaký je.

Mladým lidem zapojeným do našich programů nabízíme také jako doplňující službu individuální doučování

Program Ve dvou se to lépe táhne nabízí mladým lidem možnost rozvoje, posílení sebevědomí a rozšíření obzorů díky pravidelnému setkávání s mentorem – dobrovolníkem. Dvojici při tom monitoruje pracovník organizace. Dvojice podporujeme volnými vstupy a tipy, co společně mohou zažívat a zkoušet, stěžejní však zůstává vzájemné povídání a navazování vrstevnického vztahu. Pro rodiče a zákonné zástupce je k dispozici poradkyně, která je s rodiči v kontaktu. V případě potřeby Vám také můžeme nabídnout individuální konzultace.

Rodina (k) sobě je sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi z Prahy a nejbližšího okolí s alespoň jedním dítětem ve věku 11 - 26let, které se ocitly v náročné životní situaci a potřebují posílit v některé z oblastí, jako jsou komunikace a vztahy mezi členy rodiny, kompetence rodičů a dětí, výchova a plnění školních povinností, péče o dítě, socioekonomické zajištění rodiny a jiné. Cílem programu je pomoci rodině vytvořit a zachovat bezpečné, podnětné a harmonické prostředí pro zdravý vývoj dítěte prostřednictvím aktivizace vnitřních a vnějších zdrojů rodiny.

Centrum Rodinných konferencí Praha

je místo, kam se můžete obrátit v případě potřeby využít metodu Rodinné konference pro nastavení takového řešení problémů s dětmi, které rodině umožňuje aktivní zapojení, posiluje její kompetence a samostatnost. Současně nabízí vzdělávání pro odbornou i laickou veřejnost ve využívání a práci s touto metodou a je aktivní i v dalších osvětových aktivitách v ČR.

Za podporu děkujeme:

a také Praze 2, Praze 4, Praze 6, Praze 9, Praze 10, Praze 12, Praze 13, Praze 14 a Praze 15. V neposlední řadě děkujeme všem individuálním dárcům.

Lata – programy pro mládež a rodinu, z.ú.

Senovážné nám. 24

116 47 Praha 1

Telefon: +420 234 621 361

E-mail: info@lata.cz

IČ: 604 47 800

www.lata.cz